

ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ : กรณีศึกษาพุดังคูตี
อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Community Participation in Wetlands Conservation, Case Study :
Kantulee Peatland, Tachana District, Suratthani Province

T096146

โดย

นางสาวมลฤดี สวัสดิ์

เสนอ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนการเกษตร)

ปพ.

พ.ศ.2549

ม&11ก

2549

ตงหญ่.....

ตงทะเบี่ยน 96146

วัน เดือน ปี - 2 JUN 2009

.....

ใบรับรองปัญหาพิเศษ
ภาควิชาเทคนิคเกษตร
คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ : กรณีศึกษาพุดันตุลี
อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Community Participation in Wetlands Conservation, Case Study :
Kantulee Peatland, Tachana District, Suratthani Province

โดย

นางสาวมลฤดี สวัสดิ์

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร

วท.บ. (พัฒนาการเกษตร)

เมื่อวันที่ 28 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2549

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ

.....

(อาจารย์ถนอมนวล สีหะกุลัง)

กรรมการปัญหาพิเศษ

.....

(อาจารย์ ดร.กนก เลิศพานิช)

หัวหน้าภาควิชา

.....

(ผศ. สุชมาภรณ์ ชันธิศรี)

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ : กรณีศึกษาพรุคันนุดี
อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

: Community Participation in Wetlands Conservation, Case Study :
Kantulee Peatland, Tachana District, Suratthani Province

โดย : นางสาวมลฤดี สวัสดิ์

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พัฒนากการเกษตร)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาการเกษตร

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ :

(อาจารย์ถนอมนวล สีทะกุลัง)

28 / 8 / 49

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ กรณีศึกษาพรุคันนุดี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนุดีและเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะจากประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนุดี โดยวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์แล้วนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละและการอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนุดีเกิดจากการอพยพเข้ามาของคนนอกพื้นที่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 กลุ่มคนส่วนใหญ่มาจากอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดราชบุรีและจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรมตามความถนัดของชาวบ้านที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ คือ การปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนุดีโดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พรุขึ้นมาในปีพ.ศ. 2534 เนื่องจากการอพยพของบุคคลนอกพื้นที่เข้ามาอาศัยในบริเวณพรุและการกว้านซื้อที่ดินของนายทุนทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนุดีถูกทำลาย ส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มได้รับผลกระทบและเริ่มเห็นความสำคัญของป่าพรุคันนุดีจึงจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พรุคันนุดีขึ้นโดยการดำเนินงานชุมชนจะให้ความร่วมมือโดยมีคณะกรรมการเป็นแกนนำในการดำเนินการต่างๆแต่ไม่มีชาวบ้านเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ เนื่องจากชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์โดยอิสระและด้วยความสมัครใจเป็นครั้งๆไป กลุ่ม

อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันธูลีมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านและยับยั้งการบุกรุกของนายทุน การขุด
คูน้ำน้ำเข้ามาเก็บในพุดเพื่อป้องกันไฟฟ้า และการปลูกฝังจิตสำนึกแก่ชาวบ้านให้เห็นความสำคัญ
ของพื้นที่ชุ่มน้ำพุดันธูลี นอกจากนี้ยังส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการช่วยอนุรักษ์ป่าพุดันธูลีด้วย
ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้ง 6 ขั้นตอน คือ การริเริ่มโครงการ การวางแผน การปฏิบัติตาม
แผน การใช้ประโยชน์ การติดตามและประเมินผลและการร่วมกิจกรรมกับภายนอกในระดับมาก
โดยส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากกว่าร้อยละ 80

ในอดีตนับตั้งแต่มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันธูลีขึ้นมา ปัญหาต่างๆในพื้นที่มี
น้อยมากหรือแทบจะไม่มี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2548 เริ่มมีการบุกรุกของนายทุนและผู้ใหญ่บ้านบ้าง
แต่เป็นปัญหาที่ไม่รุนแรงเนื่องจากมีการบุกรุกพื้นที่เพียงเล็กน้อยประมาณ 20-30 ไร่เพื่อนำพื้นที่ไป
ใช้ประโยชน์ส่วนตัว สำหรับข้อเสนอแนะของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันธูลี ได้แก่ การจัด
ทำแนวเขตพุดให้ชัดเจน การเข้ามาดูแลอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ การจัด กิจกรรม
ปลูกป่าทดแทน การจัดประชุมให้มากขึ้นและการจัดอบรมแก่ผู้ที่บุกรุกและผู้เข้ามาอยู่ใหม่ในชุม
ชนเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันธูลีให้คงอยู่ต่อไป

คำนิยาม

ปัญหาพิเศษเล่มนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ ด้วยความกรุณาของอาจารย์ถนอมนวล สีหะกุล ings ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ อาจารย์ ดร.กนก เลิศพานิช กรรมการปัญหาพิเศษ ที่แนะนำให้ ความรู้และข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ตลอดจนคอยตรวจสอบความถูกต้องจนปัญหาพิเศษเล่มนี้ออกมา เป็นรูปเป็นร่างและเสร็จอย่างสมบูรณ์ได้ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คุณจันทโชติ ภูศิลป์ ประธานกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีที่กรุณาให้ สัมภาษณ์และช่วยเหลือให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูลโดยตลอด ขอขอบคุณชาวบ้านตำบลคันตุลี ทุก ท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามด้วยความที่เป็นมิตร

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ๆทุกคนที่พาไปเก็บข้อมูลและเป็นกำลังใจให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จมาโดยตลอด

และท้ายที่สุดขอขอบพระคุณภาควิชาเทคนิคเกษตรและอาจารย์ภาควิชาเทคนิคเกษตรทุก ท่านที่จัดให้มีวิชาดีๆอย่างนี้ในหลักสูตร ขอขอบพระคุณอย่างสูงค่ะ

มลฤดี สวัสดิ์
มีนาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(ก)
สารบัญภาพ	(ข)
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	3
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	3
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	
พื้นที่ชุ่มน้ำ	5
พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนุติ	15
ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	19
ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	31
เครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	32
ระยะเวลาที่ทำการวิจัย	33
งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย	34
บทที่ 4 ผลการวิจัย	35
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	55
ข้อเสนอแนะ	56
เอกสารอ้างอิง	58
ภาคผนวก	62

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แผนการดำเนินงานทำปัญหาพิเศษ	33
2. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	41
3. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี	50
ตารางผนวกที่	
1. รายชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม	63

สารบัญภาพ

ภาพผนวกที่	หน้า
1. แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินรอบพรุคันธุลี	65
2. บรรยากาศขณะสัมมนา	66
3. ที่ทำการศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าพรุคันธุลี	66
4. สภาพน้ำจากพรุก่อนการกรอง	67
5. สภาพน้ำจากพรุที่ผ่านการกรองโดยธรรมชาติ	67
6. ทางเดินศึกษาธรรมชาติพรุคันธุลี	68
7. แผนที่หมู่บ้านนำเข้ามาสร้างทางเดินภายในพรุคันธุลี	68
8. สภาพน้ำท่วมขังภายในพรุคันธุลี	69
9. สภาพรากพืชในบริเวณป่าพรุคันธุลี	69
10. พรรณพืชระดับชั้นล่างในป่าพรุคันธุลี	70
11. พรรณพืชระดับชั้นกลางในป่าพรุคันธุลี	70
12. พรรณพืชระดับชั้นบนในป่าพรุคันธุลี	71
13. สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าพรุคันธุลี	71

บทที่ 1

บทนำ (Introduction)

ความสำคัญและที่มาของการศึกษา (Statement of the problem)

ประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำนานาประเภททั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่กระจายอยู่ทั่วประเทศ คิดเป็นเนื้อที่รวมทั้งหมดประมาณ 22.89 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 7.5 ของพื้นที่ประเทศ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม, 2543) ซึ่งคนไทยมีวิถีชีวิตผูกพันกับพื้นที่ชุ่มน้ำมาเป็นเวลานาน จนได้รับฉายาว่า ชาวน้ำ เนื่องจากมีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับสายน้ำมาโดยตลอด มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ สัตว์น้ำ สัตว์บก ป่าไม้และพืชพันธุ์ที่มีอยู่หลากหลายในพื้นที่เพื่อการดำรงชีพและความสะดวกสบาย รวมถึงแหล่งนันทนาการและการท่องเที่ยว บางพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทางศาสนาและใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม นอกจากประโยชน์ที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนแล้ว พื้นที่ชุ่มน้ำยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและจัดเป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ทั้งต่อทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยทุกประเภทในรูปแบบต่างๆ ทั้งเป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำมาหากิน แหล่งอาหาร แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมและอื่นๆเพิ่มมากขึ้น จนเกินศักยภาพการผลิตและการรองรับของพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยเฉพาะเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน มีการขยายตัวของเมืองที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการพัฒนาโครงการต่างๆเพิ่มมากขึ้น เนื่องด้วยการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำถูกมองว่าเป็นผลประโยชน์ที่ได้มาฟรีๆ ผลที่ตามมาคือประชากรไม่เห็นความสำคัญของการปกป้องรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่ในธรรมชาติทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำสูญเสียผลผลิตธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมายาวนานเปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพ ความยากจน ไม่สามารถพึ่งพาตนเองโดยอาศัยธรรมชาติของพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างที่เคยเป็นมา แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชน เกี่ยวกับการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม แต่ยังคงพบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยยังลดพื้นที่ลงและเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากขาดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อการบังคับใช้ในทางการปฏิบัติ ขาดการประสานงานและความร่วมมืออย่างจริงจังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงจำเป็นต้อง

มีการร่วมกันหาแนวทางแก้ไขและวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้พื้นที่ชุ่มน้ำกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

พื้นที่ชุ่มน้ำพุดินดู่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งหนึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีความสำคัญกับชุมชนรอบพื้นที่ที่เป็นแหล่งทรัพยากรน้ำ พืชพรรณ สัตว์น้ำและสัตว์ป่า ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ทั้งเพื่อการดำรงชีพและเป็นแหล่งรายได้แก่ครอบครัว แต่ในปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำพุดินดู่ประสบปัญหา ทั้งจากการใช้ประโยชน์ของชุมชนบริเวณรอบป่าพุดและของราชการ นับตั้งแต่การสัมปทาน ทำไม้ของการรถไฟแห่งประเทศไทย การบุกเบิกพื้นที่รอบป่าพุดดินดู่เป็นพื้นที่ทำกินหรือพื้นที่เกษตรกรรมอย่างถาวร รวมทั้งการตัดไม้เป็นเนื้อที่ 2,000 - 3,000 ไร่ เพื่อตั้งศูนย์วิจัยการยาง ส่งผลต่อการลดลงของระดับน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่อย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดความไม่มีเสถียรภาพของป่าพุด นอกจากนี้การก่อสร้างคลองส่งน้ำเพื่อการชลประทานผ่านชายขอบของป่าพุด ทางด้านทิศตะวันออก ทำให้น้ำจากพุดไหลซึมลงคลองส่งน้ำจนกระทั่งน้ำในพุดเกือบแห้ง ก่อให้เกิดปัญหาไฟไหม้ป่าที่สร้างความเสียหายแก่พื้นที่ชุ่มน้ำป่าพุดดินดู่อีกด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม, 2545)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การจะแก้ไขปัญหาคือความเสื่อมโทรมต่างๆของพื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดผูกพันกับพื้นที่ชุ่มน้ำ และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเป็นผู้ร่วมกันแก้ไข ซึ่งประชาชนในชุมชนเป็นผู้ที่มีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ พื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่และพื้นที่ชุ่มน้ำอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objective of the Study)

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะจากประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Significance of the Study)

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่
3. ผู้ที่สนใจสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและวิจัยด้านการอนุรักษ์ พื้นที่ชุ่มน้ำพุดดินดู่และพื้นที่ชุ่มน้ำอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา (Scope and Limitation)

ในการศึกษารั้งนี้จะศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธูลี หมู่ที่ 5 บ้านแหลมดินและหมู่ที่ 7 บ้านเขาชวาลา ตำบลคันธูลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operational Definition of Terms)

พื้นที่ชุ่มน้ำ หมายถึง พื้นที่ลุ่มในแผ่นดินที่มีน้ำท่วมขังตลอดปีหรือเกือบตลอดปี มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นที่อยู่อาศัยของพืชท้องถิ่น พืชสมุนไพร สัตว์ป่าและสัตว์น้ำหลากหลายชนิด รวมถึงเป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภคและทำการเกษตรของชุมชนในท้องถิ่น

การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับการใช้ การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ร่วมในการปฏิบัติการ ร่วมในการใช้ประโยชน์และร่วมในการติดตามประเมินผล ฯลฯ

ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยบริเวณรอบๆ พื้นที่ชุ่มน้ำและมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ หมายถึง การใช้ การดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ ให้อยู่ในสภาพคงเดิมเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและป้องกันไม่ให้เสียหาย ยังคงคุณค่าไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีใช้ต่อไปในอนาคต

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ หมายถึง อนุสัญญาที่เป็นเครื่องมือให้ประเทศไทยมีการจัดการ มีการอนุรักษ์ ยับยั้งการสูญเสียของพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศและช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ พื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นและสังคมโลก

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review of Related Literature)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. พื้นที่ชุ่มน้ำ
 - 1.1 ความหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำ
 - 1.2 การจำแนกประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำ
 - 1.3 คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ
 - 1.4 ปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำที่ถูกทำลายและเสื่อมโทรม
 - 1.5 นโยบายเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำ
 - 1.6 อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention)
2. พื้นที่ชุ่มน้ำพาร์คินคูลี
 - 2.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุ่มน้ำพาร์คินคูลี
 - 2.2 ความหลากหลายทางชีวภาพ
 - 2.3 คณะกรรมการป่าชุมชน
3. ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 3.2 หลักการและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม
 - 3.3 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม
 - 3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วม
 - 3.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
 - 3.6 เงื่อนไขในการมีส่วนร่วม
 - 3.7 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
4. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
 - 4.1 ความหมายการอนุรักษ์
 - 4.2 หลักการอนุรักษ์
 - 4.3 จุดประสงค์ของการอนุรักษ์ทรัพยากร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมีความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบไปด้วยพืชและสัตว์ มากมายจนกลายเป็นแหล่งที่มีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ประชาชนมีการใช้ประโยชน์ที่มากเกินไป จึงเริ่มมีหลายหน่วยงานให้ความสนใจและพยายามอนุรักษ์และฟื้นฟูเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด

1.1 ความหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำ

ได้มีผู้ให้คำจำกัดความของพื้นที่ชุ่มน้ำไว้มากมาย เช่น คັນสนีย์ ชูแวว (2536) ให้ความหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำไว้ว่า พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นคำรวมที่ใช้เรียกระบบนิเวศซึ่งมีพื้นฐานการเกิด สภาพและการดำรงอยู่ มีขบวนการหรือสภาพความเป็นไปเกี่ยวข้องกับน้ำตลอดจนมีคุณลักษณะที่ถูกควบคุมด้วยน้ำหรือความชุ่มชื้นเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ชุ่มน้ำมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างความเป็นระบบนิเวศบกและระบบนิเวศน้ำ หรือเป็นพื้นที่บริเวณรอยต่อระหว่างระบบนิเวศทั้งสอง มักเป็นที่ลุ่มที่ต่ำ มีดินซึ่งมีคุณลักษณะแตกต่างจากดินที่ดอนที่สูงและดินในบริเวณน้ำลึก พื้นที่ชุ่มน้ำอาจปกคลุมด้วยน้ำตื้นหรือน้ำขังชั่วคราวหรือเป็นพักๆ แต่เป็นพื้นที่ที่เปียกชุ่มชื้นและ ในระยะเวลายาวนานพอจนสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งพืชและสัตว์สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่ชุ่มน้ำ อยู่อาศัย ฟักไข่ ฟัก ทากิน แพร่กระจายพันธุ์และดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ได้ โดยในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันตามลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ ทำให้มีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น หนอง คลอง บึง ป่าชายเลน ป่าพรุ ที่มีน้ำขังอยู่ชั่วคราวหรือเป็นระยะๆ นอกจากนั้นพื้นที่ชุ่มน้ำยังรวมถึงพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำจืด พื้นที่ชายฝั่ง และในทะเลโดยที่ความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร เมื่อน้ำลงต่ำสุด

สันทิต สมชีวิตา (2540) กล่าวว่า พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นนิยามใหม่ใช้เรียกระบบนิเวศที่ถูกปกคลุมด้วยพื้นน้ำบางส่วนหรือทั้งหมดอย่างถาวรในบางช่วงเวลาหนึ่ง ดังนั้นจึงมีลักษณะก้ำกึ่งกันระหว่างระบบนิเวศบกและระบบนิเวศน้ำ เช่น ป่าชายเลน ป่าพรุ ที่มีน้ำขังอยู่ชั่วคราวหรือเป็นระยะๆ นอกจากนั้นพื้นที่ชุ่มน้ำยังรวมถึงพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำจืด พื้นที่ชายฝั่ง และในทะเลโดยที่ความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร เมื่อน้ำลงต่ำสุด

กิตติยา บำบัดภัย (2543) กล่าวว่า พื้นที่ชุ่มน้ำ คือ บริเวณพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นดินและพื้นน้ำ ทำให้เกิดระบบนิเวศร่วมระหว่างระบบนิเวศบกและระบบนิเวศน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำแต่ละประเภท แต่ละแห่งจะมีองค์ประกอบทางกายภาพ เคมี และชีวภาพที่แตกต่างกัน ทำให้พื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันออกไป เป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

รุ่งโรจน์ จุกมงคล (2546) กล่าวว่า พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่ซึ่งมีดินที่ถูกรักษาซึ่งจนอิมตัว ไม่ลึกนัก และมีพืชน้ำออกงาม ระบบนิเวศเป็นแบบธรรมชาติ มีความสามารถในการบำบัดน้ำทิ้งทางชีวเคมี โดยอาศัยพืชน้ำที่จมและลอยตัว จุลินทรีย์และดินเป็นตัวบำบัด

คำจำกัดความของพื้นที่ชุ่มน้ำได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย แต่คำจำกัดความที่กว้างที่สุดและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เป็นคำจำกัดความตามอนุสัญญาแรมซาร์ (The Ramsar Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญของโลก (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม, 2543) ซึ่งกล่าวว่า พื้นที่ชุ่มน้ำหมายความถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวร และชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเลและที่ในทะเล บริเวณที่ซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร

โดยสรุป พื้นที่ชุ่มน้ำ หมายถึง พื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกันระหว่างดินและน้ำ ทำให้เกิดการเกี่ยวข้องกันระหว่างระบบนิเวศน้ำและระบบนิเวศบก พื้นที่ชุ่มน้ำแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันออกไปตามองค์ประกอบทางชีวภาพและกายภาพของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตรเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด

1.2 การจำแนกประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.2.1 ในประเทศไทยมีการจัดจำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำ ตามลักษณะภูมิทัศน์เป็นองค์ประกอบหลักในการพบเห็นโดยทั่วไป โดยกรมพัฒนาที่ดิน (2537) ได้จำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยเป็น 7 ระบบพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland System) คือ

1.2.1.1 ระบบพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณชายฝั่งทะเล (Marine / Coastal System) ได้แก่ ชายฝั่งทะเลที่เป็นหิน ฝาทินตามริมทะเล แนวปะการัง แหล่งหญ้าทะเล แหล่งสาหร่ายทะเล แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็ม ชายหาด ทั้งหาดทรายหาดดิน หาดเลน และหมู่เกาะในทะเล

1.2.1.2 ระบบทะเลสาบบริเวณชายฝั่งทะเล (Coastal Lagoon System) ได้แก่ ทะเลสาบน้ำเค็มหรือน้ำกร่อย และมีเส้นทางเชื่อมโยงกับทะเล

1.2.1.3 ระบบทะเลสาบน้ำเค็มภายในแผ่นดิน (Inland Salt Lake System) ได้แก่ ทะเลสาบที่ลุ่มน้ำขัง ที่ลุ่มชั้นแฉะน้ำเค็มหรือน้ำกร่อยที่อยู่ภายในแผ่นดิน

1.2.1.4 ระบบบริเวณปากแม่น้ำ (Estuarine System) ครอบคลุมบริเวณปากแม่น้ำ ที่ลุ่มทะเลท่วมถึง และป่าชายเลน

1.2.1.5 ระบบบริเวณแม่น้ำ (Riverine System) ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง แก่ง น้ำตก ที่ราบน้ำท่วมถึง นาข้าว พื้นที่ชลประทาน

1.2.1.6 ระบบบริเวณทะเลสาบ หนองบึง (Lacustrine System) ได้แก่ ทะเลสาบ น้ำจืด หนอง บึง บ่อ สระ บ่อบำบัดน้ำเสีย พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด อ่างเก็บน้ำ

1.2.1.7 ระบบบริเวณที่ลุ่มน้ำขัง (Palustrine System) ได้แก่ ที่ลุ่มชื้นแฉะ ป่าพรุ น้ำจืด ทุ่งหญ้าน้ำท่วมถึงตามฤดูกาล

1.2.2 หากพิจารณาจำแนกประเภทพื้นที่ชุ่มน้ำ ในการกำหนดเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ จำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2537) คือ

1.2.2.1 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น ทำให้เกิดมีน้ำขังตลอดเวลา หรือชั่วคราว เช่น นาข้าว บ่อ เลี้ยงปลา นาทุ่ง นาเกลือ บ่อบำบัดน้ำเสีย อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

1.2.2.2 พื้นที่ชุ่มน้ำตามธรรมชาติ ตามลักษณะภูมิทัศน์ธรรมชาติที่พบพื้นที่ชุ่มน้ำ อยู่ทั่วไป สามารถจำแนกออกเป็นลักษณะต่างๆ ได้ดังนี้

1.2.2.2.1 บริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง (Floodplains) พื้นที่ราบระหว่างลำน้ำ กับพื้นที่บนบกซึ่งอยู่สูงกว่า มีน้ำท่วมเป็นครั้งคราว หรือพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมทุกปีตลอดระยะเวลาฤดูกาลที่เกิดน้ำหลาก หนอง พื้นที่นี้จึงเป็นที่ราบลุ่มสลัดกับแหล่งน้ำ เช่น หนอง ห้วย ร่อง บึง กุด ทะเลสาบรูปแอก ป่าบุงป่าทาม และแอ่งน้ำต่างๆ รวมถึงที่ลุ่มชายฝั่งทะเลติดกับดินดอน สามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ที่ราบน้ำท่วมถึงที่สำคัญ ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำตอนล่าง ผลผลิตจากพื้นที่ บริเวณนี้มีความสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นและของประเทศ รวมถึงนกน้ำและสัตว์ป่านานา ชนิด เนื่องจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งหากินที่สำคัญยิ่ง

1.2.2.2.2 บริเวณที่ลุ่มน้ำจืดชื้นแฉะ (Freshwater Marshes) พบได้ทั่วไปบริเวณซึ่งน้ำใต้ดิน ตาบน้ำผิวดิน แม่น้ำและลำธาร มีส่วนก่อให้เกิดน้ำท่วมบ่อยครั้ง หรือเกิดภาวะ น้ำท่วมขังอย่างถาวรในระดับตื้นๆ บริเวณที่ลุ่มน้ำจืดชื้นแฉะมีพืชเด่น เช่น กก (Papyrus: *Cyperus papyrus*) กล้วยข้าวหรือกกข้าง (Cattail: *Typha angustifolia* L) และอ้อ แวม (Reeds: *Phragmites spp.*) มีน้ำนิ่งขังอยู่เกือบตลอดปี เรียกว่า ที่ลุ่มน้ำขังหรือมาบ (Swamps) บริเวณที่ลุ่มน้ำจืดชื้นแฉะ ที่สำคัญของประเทศไทย คือ ทุ่งน้ำจืดสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.2.2.2.3 ทะเลสาบ (Lakes) ทะเลสาบ สระน้ำ และบ่อน้ำ เกิดขึ้นได้จาก กระบวนการหลายอย่าง บางแห่งเกิดจากการยุบตัว หรือการเคลื่อนที่ของเปลือกโลกเช่น ทะเลสาบ จังหวัดสตูล แอ่งเชียงแสน จังหวัดเชียงราย บางแห่งเกิดจากการทำงานของภูเขาไฟ เกิดเป็นทะเลสาบหุบเขาภูเขาไฟ (Crater Lakes) หรือทะเลสาบรูปกาต้มน้ำ (Kettle Lakes) ทะเลสาบบางแห่ง ในเขตแห้งแล้งเกิดจากการทำงานของลม การทำงานของแม่น้ำลำธารก่อให้เกิดทะเลสาบรูปแอก (Oxbow Lakes) หรืออาจเกิดจากแผ่นดินถล่มและการไหลเลื่อนของดิน

1.2.2.2.4 พื้นที่ป่าพรุ (Peatlands) มีกระบวนการเกิดหลายแบบ จัดเป็นสังคมพืชที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ลุ่มในแผ่นดินที่มีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี หรือเกือบตลอดปี ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนและซากพืชที่ร่วงหล่นทับถมกันอยู่เป็นชั้นหนา อาจเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดหรือน้อยที่สุดก็ได้ ถ้าในภาวะที่มีออกซิเจนมากพอจะมีการย่อยสลายตามปกติมีสภาพเป็นกลาง มีปริมาณธาตุอาหารสูง แต่ภายใต้สภาวะที่มีอุณหภูมิต่ำ ความเป็นกรดจัด ปริมาณธาตุอาหารต่ำ น้ำท่วมขัง และขาดออกซิเจน ทำให้กระบวนการย่อยสลายซากพืชถูกยับยั้ง เป็นผลให้ซากพืชเหล่านั้นสะสมตัวอยู่ในลักษณะของพรุ และเป็นแหล่งสะสมธาตุคาร์บอนที่เป็นตัวการทำให้เกิดภาวะเรือนกระจก

1.2.2.2.5 บริเวณป่าที่ลุ่มน้ำขัง (Swamp Forests) เป็นสังคมพืชที่เกิดบริเวณแหล่งน้ำนิ่ง บริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง หรือบริเวณที่ราบต่ำริมฝั่งแม่น้ำ ลำน้ำหรือหนองบึงใหญ่ที่มีแอ่งน้ำเอ่อล้นทั่วพื้นที่ ในช่วงฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลาก

1.2.2.2.6 บริเวณปากแม่น้ำ (Estuaries Deltas) บริเวณที่น้ำจืดจากแม่น้ำและน้ำเค็มจากทะเลมีการรุกล้ำเข้ามาผสมกัน เป็นบริเวณน้ำกร่อย กระแสการขึ้นลงของน้ำทะเลและปริมาณน้ำจืดที่ไหลลงสู่ทะเลในแต่ละฤดูมีอิทธิพลต่อลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ ทำให้บริเวณนี้มีความซับซ้อนและมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติมากกว่าระบบนิเวศอื่นๆ

1.2.2.2.7 ป่าชายเลนหรือป่าโกงกาง (Mangroves) เป็นสังคมพืชบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีน้ำทะเลท่วมถึง สภาพดินเป็นโคลนหรือเลน บางบริเวณอาจมีทรายปะปน ลักษณะดิน เป็นดินเหนียวที่มีการอัดตัวแน่น มีการสะสมธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุ ทำให้บริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์สูง ทั้งพืชพรรณและสัตว์ รวมถึงเป็นที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร หลบภัย วางไข่ และพักตัวของสัตว์น้ำ ป่าชายเลนจึงเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก

1.2.2.2.8 บริเวณชายฝั่งทะเล (Open Coasts) นับจากแนวชายทะเลขึ้นไปบนบกจนถึงบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด และจากบนบกลงไปในทะเลเขตน้ำตื้นที่มีระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร เมื่อน้ำลงต่ำสุด

1.3 คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญอย่างมาก ไม่สามารถประเมินค่าได้ทั้งต่อมนุษย์ พืช และสัตว์ รวมถึงมีบทบาทหน้าที่เพื่อรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ ประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำนั้น มีมากมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่มองไม่เห็นและที่มองเห็น รวมถึงคิดมูลค่าได้และไม่สามารถคิดมูลค่าได้ ซึ่งจะมีคุณค่าความสำคัญและการใช้ประโยชน์ของสังคมแตกต่างกันไปในแต่ละสภาพพื้นที่ สรุปแยกได้ดังนี้ (คันสนีย์ ชูแหว, 2536)

1.3.1 ประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำโดยตรง ได้แก่

1.3.1.1 ทรัพยากรป่าไม้ (Forest Resources) ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำมีผลผลิตทางธรรมชาติมากมาย ผลผลิตที่สำคัญมีทั้งพืชที่ให้ผลใช้ประกอบอาหาร ไม้พืชน้ำ เนื้อไม้ เปลือกไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ เช่น ยางไม้ สมุนไพร เป็นผลิตภัณฑ์นานาชนิด

1.3.1.2 ทรัพยากรสัตว์ป่า (Wildlife Resources) ในพื้นที่ชุ่มน้ำสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่ามีมากมาย ทั้งเนื้อสัตว์ หนังสัตว์ น้ำผึ้ง ไช้หนัก ไช้เต่า ฯลฯ หลายชนิดเป็นอาหารและรายได้ของชุมชนท้องถิ่น

1.3.1.3 ทรัพยากรประมง (Fisheries) พื้นที่ชุ่มน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารจึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งวางไข่เลี้ยงลูกอ่อนของปลาจำนวน 2 ใน 3 ของปลาที่บริโภคทั่วโลก

1.3.1.4 ทรัพยากรพืชอาหารสัตว์ (Forage Resources) พื้นที่ชุ่มน้ำ อุดมไปด้วยหญ้าและพืชพรรณต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชนที่เลี้ยงสัตว์ ทั้งที่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคใช้แรงงานและขาย

1.3.1.5 ทรัพยากรการเกษตร (Agricultural Resources) พื้นที่ชุ่มน้ำบางแห่งถูกใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมถาวร บางแห่งถูกใช้เพาะปลูกตามธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ปลูกข้าว หากมีการจัดการที่เหมาะสมแล้ว พื้นที่ชุ่มน้ำจะให้ผลผลิตทางการเกษตรและอำนวยความสะดวกอย่างมั่นคงและยาวนาน

1.3.1.6 ทรัพยากรน้ำ (Water Supply) พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งน้ำที่ครัวเรือนใช้บริโภค อุปโภคโดยตรง รวมทั้งใช้ในการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ และใช้ในการอุตสาหกรรมด้วย

1.3.1.7 พลังงาน (Energy Resources) พื้นที่ชุ่มน้ำมีศักยภาพเป็นแหล่งพลังงานในรูปของพืชและพีท (Peat) ใช้เป็นเชื้อเพลิง ถ้ามีการจัดการที่ดีและเหมาะสม สามารถพัฒนานำมาใช้ได้อย่างยั่งยืนได้

1.3.2 ประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำโดยอ้อม ได้แก่

1.3.2.1 การอำนวยน้ำลงสู่ชั้นน้ำใต้ดิน (Groundwater Recharge) น้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำไหลลงสู่ชั้นน้ำใต้ดิน ทำให้น้ำสะอาดขึ้น สามารถนำมาใช้อุปโภค บริโภคได้ หรืออาจไหลไปเป็นน้ำผิวดินในพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ข้างเคียงได้ ทั้งยังช่วยกักเก็บน้ำที่จะท่วมและลดปัญหาน้ำท่วมเฉียบพลัน เพราะน้ำจะไหลลงสู่ชั้นน้ำใต้ดินส่วนหนึ่ง แทนที่จะไหลสู่พื้นที่ตอนล่างอย่างรวดเร็ว

1.3.2.2 การอำนวยน้ำจากชั้นน้ำใต้ดินสู่ผิวดิน (Groundwater Discharge) น้ำที่อยู่ในชั้นน้ำดินอาจกลับมาเป็นน้ำผิวดินได้และมีอิทธิพลโดยตรงต่อการไหลของน้ำในแม่น้ำ ลำธาร

1.3.2.3 การป้องกันน้ำท่วม (Flood Control) พื้นที่ชุ่มน้ำจะกักเก็บน้ำฝนและน้ำท่าอย่างสม่ำเสมอและถ่ายเทน้ำลงสู่ชั้นใต้ดินอย่างช้าๆ แทนการไหลอย่างรวดเร็ว ทำให้ช่วยลดความแรงของน้ำที่จะไหลป่าท่วมพื้นที่ตอนล่างได้ โดยเฉพาะปัญหา น้ำท่วมขังในเขตเมือง ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการถมพื้นที่ชุ่มน้ำหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์อย่างอื่น การรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติให้คงอยู่ จึงช่วยหลีกเลี่ยงการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำซึ่งต้องใช้เงินลงทุนสูง

1.3.2.4 การรักษาสมดุลชายฝั่ง (Shoreline Stabilisation) และการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน (Erosion Control) พืชพรรณในพื้นที่ชุ่มน้ำ ช่วยลดความแรงของคลื่น กระแสน้ำและการกัดเซาะชายฝั่ง รากของพืชช่วยยึดดินตะกอน ป้องกันการสูญเสียน้ำดินที่มีคุณค่าต่อการเกษตร อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้แผ่นดินงอกเพิ่มขึ้นอีกด้วย

1.3.2.5 การเก็บกักตะกอนและสารพิษ (Sediment/Toxicant Retention) พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นเหมือนบ่อน้ำหรือแอ่งที่ตะกอนสารพิษมาพักอยู่ โดยมีพืชพรรณพวก อ้อ แขม และหญ้า ช่วยลดความเร็วในการไหลของกระแสน้ำ ทำให้มีโอกาสในการตกตะกอนมากขึ้น ทั้งตะกอนดินและสารพิษ เช่น ยาปราบศัตรูพืช เป็นสารพิษตกค้างที่มักจะเกาะติดกับอนุภาคของตะกอนดิน ทำให้คุณภาพน้ำดีขึ้น ช่วยยืดอายุการใช้งานของอ่างเก็บน้ำและทางน้ำที่อยู่ตอนล่างรวมถึงเป็นแหล่งบำบัดน้ำเสียธรรมชาติ

1.3.2.6 การเก็บกักธาตุอาหาร (Nutrient Retention) ธาตุอาหารที่ถูกพัดมา กับน้ำ จะถูกดักและสะสมตัวอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำ พืชพรรณในพื้นที่ชุ่มน้ำจะดูดซับธาตุอาหารมาใช้ ทำให้คุณภาพน้ำดีขึ้น รวมถึงเป็นแหล่งอาหารของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ต่างๆ มากมาย เช่น ปลา กุ้ง พืชพรรณ สัตว์ป่าและพืชผลทางการเกษตรในพื้นที่ชุ่มน้ำได้

1.3.2.7 การส่งออกมวลชีวภาพ (Biomass Export) พื้นที่ชุ่มน้ำยังเป็นแหล่งส่งออกมวลชีวภาพที่เอื้อต่อสภาพแวดล้อมทำนน้ำ และพื้นที่ชายฝั่ง ทั้งเศษใบไม้จากพืชในพื้นที่ชุ่มน้ำ และมูลของวัว ควายและสัตว์ที่หากินในพื้นที่ชุ่มน้ำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และเลี้ยงลูกอ่อนของปลาและสัตว์น้ำนานาชนิด

1.3.2.8 การป้องกันพายุฝน ลดความรุนแรงของลม (Storm Protection/Windbreak) พื้นที่ป่าชายเลนและพืชพรรณของพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเลสามารถช่วยปะทะความรุนแรง และลดความเสียหายที่เกิดจากพายุบริเวณชายฝั่งได้

1.3.2.9 การรักษาสมดุลของภูมิอากาศท้องถิ่น (Micro-Climature Stabilisation) ลักษณะทางอุทกวิทยา วงจรการหมุนเวียนสารและธาตุอาหาร และพลังงานในพื้นที่ชุ่มน้ำมีส่วน

ช่วยในการรักษาสมดุลของสภาวะอากาศในท้องถิ่น โดยเฉพาะปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ ซึ่งมีความสำคัญต่อกิจกรรมการเกษตรและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.3.2.10 การคมนาคมทางน้ำ (Water Transport) พื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งถูกใช้เป็นทางสัญจรและคมนาคมขนส่งสินค้าที่สำคัญ

1.3.2.11 นันทนาการและการท่องเที่ยว (Recreation/Tourism) ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำมีนันทนาการและกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น กีฬาทางน้ำ การล่าสัตว์ การตกปลา การดูนก ล่องแก่ง การถ่ายภาพธรรมชาติ รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง การแข่งเรือ

1.3.2.12 ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological Diversity) ภายในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ จะมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นแหล่งสำคัญที่รวมสายพันธุ์สิ่งมีชีวิตได้มากมายเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสายพันธุ์ที่มีลักษณะเด่นๆ ได้ตามต้องการ

1.4 ปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำถูกทำลายและเสื่อมโทรม

ในปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นจำนวนมากในประเทศไทยได้ถูกคุกคามอย่างหนักและต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนานทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำถูกทำลาย บางแห่งถูกเปลี่ยนแปลงจนหมดสภาพและที่ยังเหลืออยู่ก็ยังมีสภาพเสื่อมโทรม ถูกเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม, 2543)

1.4.1 สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำถูกทำลายและเสื่อมโทรม ได้แก่

1.4.1.1 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งในน้ำจืดและน้ำเค็ม โดยเฉพาะการทำนาุ้ง

1.4.1.2 ความต้องการใช้น้ำอย่างมากในระบบชลประทาน เพื่อการเกษตรกรรม การใช้น้ำของบ้านเรือน และการใช้น้ำของอุตสาหกรรมในประเภทต่างๆ

1.4.1.3 การปล่อยสารเคมี สารฆ่าแมลง ปุ๋ย สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช น้ำเสียจากชุมชนน้ำทิ้งจากการเกษตร และตะกอนจากการทำเหมือง เกิดเป็นภาวะมลพิษ

1.4.1.4 การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย

1.4.1.5 การใช้ระเบิดและสารพิษในการล่าสัตว์ และการใช้สารเคมีในการเกษตร

1.4.1.6 การเก็บไข่และตัวอ่อนของสัตว์ที่อาศัยในพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.4.1.7 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งการถมพื้นที่ การระบายน้ำออกจากพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งชุมชน และแหล่งอุตสาหกรรม การขุดลอกคลอง ทางน้ำ การสร้างกำแพง

เขื่อน ฝายกั้นน้ำ เพื่อการคมนาคม การป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ การชลประทานและการป้องกันพายุ

1.4.1.8 การสร้างสถานที่ราชการในพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.4.2 นอกจากสาเหตุการทำลายแล้ว สาเหตุความเสื่อมโทรมของพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย ยังมีสาเหตุที่สำคัญ ได้แก่

1.4.2.1 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรมากเกินไป ทำให้พื้นที่ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทยลดลง ร้อยละ 52.8 ในระยะ 30 ปี จาก 2.29 ล้านไร่ ลดลงเหลือ 1.09 ล้านไร่ นอกจากนี้ยังถูกใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

1.4.2.2 การขยายตัวของการเกษตรและโครงการชลประทาน ทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำจำนวนมากเปลี่ยนสภาพไปพื้นที่ชุ่มน้ำที่เหลืออยู่ได้รับผลกระทบจากการระบายน้ำออก ปุ๋ย สารปราบศัตรูพืชและสารฆ่าแมลงถูกปล่อยออกมาสะสมในสภาพแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเส้นทางน้ำ การเปลี่ยนแปลงทางอุทกวิทยา ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย

1.4.2.3 การขยายตัวของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้ป่าชายเลนและนาข้าวถูกเปลี่ยนสภาพเป็นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เนื่องจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในฟาร์มให้ผลผลิตสูงและราคาดี เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะนาุ้งเพิ่มขึ้นจาก 162,725 ไร่ เป็น 526,393.75 ไร่ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 76.4 ในระยะเวลา 6 ปี และป่าชายเลนที่ลดลงในระยะเวลา 6 ปีนี้มีถึง ร้อยละ 64.3

1.4.2.4 การขยายตัวของพื้นที่ที่อยู่อาศัยชุมชน พื้นที่อุตสาหกรรมสถานที่ราชการและโครงการต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอุทกวิทยาและการเปลี่ยนแปลงเส้นทางน้ำและการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดกับระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำและระบบนิเวศโดยรวม

1.4.2.5 ปัญหาการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ องค์การที่เกี่ยวข้องยังขาดการประสานงานในการจัดการพื้นที่ รวมถึงกฎหมาย ข้อบังคับบางข้อไม่มีประสิทธิภาพในการใช้ และไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน

1.4.2.6 ประชาชนทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและขาดการตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ คุณค่าและประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้ขาดความระมัดระวัง ใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด

1.5 นโยบายเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

ศูนย์วิจัยน้ำ (2542) ได้สรุปนโยบายเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำว่าจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1.5.1 การสำรวจสถานภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศ

1.5.2 การตรวจสอบสถานการณ์ที่แท้จริงเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำทั้งหมด

1.5.3 การกำหนดและจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำแต่ละแห่งตามความต้องการและสถานะเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ

1.5.4 การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบก่อนการอนุมัติโครงการต่างๆ

1.5.5 การอนุมัติใช้หรือให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาโครงการต่างๆที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน

1.5.6 การกำหนดมาตรการการควบคุมการใช้ประโยชน์พืชพรรณ สัตว์ และธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยไม่ให้ระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำถูกใช้ประโยชน์มากเกินไปเกินกว่าความสามารถในการผลิตของระบบ

1.6 อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention) (แรมซาร์, 2548)

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหรือ อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) ตั้งขึ้นตามชื่อสถานที่ที่จัดให้มีการประชุมเพื่อรับรองอนุสัญญาใน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 คือเมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน อนุสัญญานี้เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และยับยั้งการสูญเสียของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลกซึ่งจะต้องมีการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด อนุสัญญาแรมซาร์มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2518 เมื่อประเทศต่างๆ เข้าร่วมเป็นภาคี 7 ประเทศ นับถึง 17 กันยายน พ.ศ. 2546 มีประเทศต่างๆ จากภูมิภาคทั่วโลกเข้าร่วมเป็นภาคี รวมทั้งสิ้น 138 ประเทศ รวมทั้งประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ อิหร่าน อิรักจอร์แดน อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ เนปาล ศรีลังกา ญี่ปุ่น เวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ จีน มาเลเซียและกัมพูชาประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์เป็นลำดับที่ 110 ซึ่งพันธกรณีของอนุสัญญา มีผลบังคับใช้วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541 โดยมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) แห่งแรกของประเทศไทย คือ พรุควนซีเตี้ยนโนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นลำดับที่ 948 ในทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศของอนุสัญญาแรมซาร์

1.6.1 ข้อตกลงของการเข้าร่วมเป็นภาคี ข้อตกลงหลักๆ ของรัฐที่เข้าร่วมในภาคีอนุสัญญาแรมซาร์ คือ

1.6.1.1 ภาคีจะต้องคัดเลือกพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ นานาชาติอย่างน้อย 1 แห่ง บรรจุในทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ และส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่ในทะเบียน

1.6.1.2 ภาคีต้องกำหนดและวางแผนการดำเนินการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด ไม่ว่าพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นจะอยู่ในทะเบียนหรือไม่

1.6.1.3 ทำการปรึกษากับภาคีอื่นๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานอนุสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่ตั้งอยู่ตามพรมแดนระหว่างประเทศ มีการใช้ทรัพยากรน้ำร่วมกัน มีการใช้ทรัพยากรชีวภาพร่วมกัน และมีการพัฒนาความช่วยเหลือสำหรับโครงการพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.6.1.4 ภาคีต้องสนับสนุนเงินช่วยเหลือแก่นุสัญญา จำนวนเงินช่วยเหลือของแต่ละประเทศขึ้นกับการแบ่งตาม UN Scale

1.6.2 หลักเกณฑ์สำหรับกำหนดพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

ที่ประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention) สมัยที่ 7 ซึ่งมีขึ้นในระหว่าง วันที่ 10 – 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ณ ประเทศคอซตาริกาได้รับรอง เกณฑ์สำหรับกำหนดพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ภายใต้กรอบกลยุทธ์สำหรับทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar List) ดังนี้

1.6.2.1 กลุ่ม A ของเกณฑ์ พื้นที่ประกอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทที่เป็นตัวแทนหายากหรือมีลักษณะพิเศษ เฉพาะ

เกณฑ์ 1 พื้นที่ชุ่มน้ำหนึ่งควรได้รับพิจารณาว่ามีความสำคัญระหว่างประเทศ หากพื้นที่ชุ่มน้ำนั้น ประกอบด้วยประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นตัวแทนหายาก หรือ มีลักษณะพิเศษเฉพาะ ซึ่งพบในเขตชีวภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม

1.6.2.2 กลุ่ม B ของเกณฑ์ พื้นที่ที่มีความสำคัญระหว่างประเทศสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

เกณฑ์ 2 เกื้อกูล ชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ หรือใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง หรือชุมชนประชากรที่ถูคุกคาม

เกณฑ์ 3 เกื้อกูล ประชากรของชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่สำคัญ สำหรับการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของเขตชีวภูมิศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะ

เกณฑ์ 4 เกื้อกูล ชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่อยู่ในระยะวิกฤติหนึ่งของวงจรชีวิตของชนิดพันธุ์นั้น หรือเป็นที่อพยพในระหว่างสภาพเสื่อมโทรม

เกณฑ์ 5 ตามปกติเกื้อกูล นกน้ำ 20,000 ตัว หรือมากกว่า

เกณฑ์ 6 ตามปกติเกื้อกูล ร้อยละ 1 ของประชากรในชนิดพันธุ์หรือสายพันธุ์หนึ่งของนกน้ำ

เกณฑ์ 7 เกื้อกูล สัดส่วนที่สำคัญของสายพันธุ์ ชนิดพันธุ์ หรือวงศ์ ของปลาพื้นเมือง ที่เป็นตัวแทนของผลประโยชน์หรือคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำและมีความสำคัญต่อความหลากหลายทางชีวภาพทั่วโลก

เกณฑ์ 8 เป็นแหล่งสำคัญของอาหารสำหรับปลา วางไข่ พักตัวอ่อน หรือเส้นทางอพยพของปลาไม่ว่าภายในพื้นที่ชุ่มน้ำหรือที่อื่น พึ่งพาอาศัยอยู่

2. พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

2.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติของประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอำเภอละแม จังหวัดชุมพร มีเนื้อที่ประมาณ 875 ไร่ ป่าพรุมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะวางตัวลาดเอียงในแนวเหนือ-ใต้ ห่างจากชายฝั่งทะเลอ่าวไทยประมาณ 4 กิโลเมตร พื้นที่รอบพรุมีความสูงประมาณ 10-18 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง บริเวณชายป่าพรุทางทิศเหนือคือเขาชวาลาเป็นภูเขาหินปูน ขอบป่าพรุทางทิศใต้คือเขาเต๊ะ ด้านทิศตะวันตกของพรุเป็นพื้นที่ลาด ทำให้น้ำไหลมารวมกันในพรุมีคลองตวัด ซึ่งเป็นคลองสายเล็กๆ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทางระบายน้ำไหลลงสู่อ่าวไทย

พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีขอบเขตทางธรรมชาติ แบ่งได้เป็น 3 เขต คือ

1) เขตป่าพรุเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ไม่มีการถือครองที่ดินใดๆ มีเนื้อที่ประมาณ 875 ไร่ อยู่ในตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) บริเวณรอบพรุ เป็นพื้นที่ที่ชาวชุมชนถือครอง ทั้งโดยถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมายในการถือครองมีทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในการทำการเกษตร เช่น สวนผลไม้ ยางพารา และการปล่อยทิ้งร้างโดยไม่มีการใช้ประโยชน์เนื้อที่รวมกันประมาณ 4,030 ไร่

3) เขตพื้นที่ต่อเนื่องกับระบบนิเวศป่าพรุ คือบริเวณเขาเต๊ะซึ่งอยู่ทางด้านทิศใต้ และเขาชวาลา ซึ่งเป็นเขาโดดทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ป่าพรุคันธุลี

ในอดีตพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีความอุดมสมบูรณ์สูงต่อมาเกิดความแห้งแล้งและไฟไหม้ป่า ตลอดจนมีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากไม้ และเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ป่าพรุคันธุลีที่มี

ความอุดมสมบูรณ์ในปัจจุบันคือ ป่าพรุที่ฟื้นคืนสภาพเดิมเมื่อ 40 ปีที่ผ่านมา และมีการดูแลรักษา โดยชุมชนที่ตั้งอยู่รอบพื้นที่ป่าพรุ

2.2 ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างๆมากมายทั้งพืชและสัตว์ ซึ่งสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2545) ได้แบ่งเป็นประเภทไว้ดังนี้ คือ

2.2.1 พรรณพืช

จากการสำรวจสถานภาพ ชนิดและความหนาแน่นของพืชในป่าพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี พบว่ามีพรรณพืช 36 ชนิด ซึ่งพืชที่ปรากฏในป่าพรุจะมีการปรับปรุงระดับของรากให้แผ่กว้างช่วยเสริมในการพยุงต้นหรือมีรากแบบค้ำยัน มีรากหายใจใล่ผิวดิน พืชในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี แบ่งตามระดับความสูงได้เป็น 3 ระดับ คือ

2.2.1.1 ระดับชั้นบน พืชกลุ่มนี้มีความสูง 25-35 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น ตั้งแต่ 20-75 เซนติเมตร มีอายุราว 40 ปี เป็นพืชที่เจริญจากผลของพืชเดิมในพรุ พืชกลุ่มนี้มีประมาณ ร้อยละ 12 ของพื้นที่ เช่น กะอออก (*Artocarpus elasticus*) ทุยยาน (*Bhesa indica*) หว่า หิน (*Eugenia claviflora*) เป็นต้น

2.2.1.2 ระดับชั้นกลาง พืชในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นพืชในวงศ์ปาล์มและพืชเลื้อยเกาะอาศัย เป็นพืชที่มีจำนวนต้นสูงมาก ภายในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีพืชระดับนี้ประมาณร้อยละ 35 ของพื้นที่ เช่น หวายสะเดาน้ำ (*Korthalsia grandis*) กะพ้อ (*Licuala paludosa*) ลุมพี (*Eleiodoxa conferta*)

2.2.1.3 ระดับล่าง พืชกลุ่มนี้มักจะเป็นพืชใบใหญ่และกกบางชนิด เนื่องจากปริมาณแสงที่ลอดผ่านมาเป็นตัวกำหนดแหล่งกระจายพันธุ์มีประมาณร้อยละ 5 เช่น กงหรือปรง (*Hanguana malayana*) เป็นต้น

2.2.2 พรรณปลาและสัตว์น้ำ

ในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีพรรณปลาและสัตว์น้ำหลากหลายชนิดโดยพบปลาอย่างน้อย 29 ชนิดจาก 17 วงศ์ เป็นปลาที่พบได้ทั่วไปเป็นส่วนมากมีชนิดที่พบเฉพาะในพรุ 2 ชนิด คือ ปลาดุกลำพัน (*Clarias nieuhofii*) และซิวแถบเหลือง (*Rasbora puciperforata*) พรรณปลาที่พบในการสำรวจแบ่งได้ 4 กลุ่มคือ กลุ่มปลาตะเพียนและปลาหมอมี 2 วงศ์ คือ วงศ์ปลาตะเพียนสร้อย (*Cyprinidae*) และวงศ์ปลาหมอ (*Cobitidae*) กลุ่มปลาหนัง (*Catfish*) มี 2 วงศ์ คือ วงศ์ปลาเนื้ออ่อน (*Siluridae*) และวงศ์ปลาดุก (*Clariidae*) กลุ่มปลาสลิด มี 3 วงศ์ที่พบในพื้นที่พรุวงศ์ปลาสลิด (*Belontiidae*) วงศ์ปลาหมอข้างเหยียบ (*Nandidae*) และวงศ์ปลาช่อน (*Channidae*) และกลุ่มปลาอื่นๆ ในกลุ่มนี้จะพบในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเพียงแห่งเดียวได้แก่ วงศ์ปลาแป้นแก้ว (*Ambassidae*)

พบชนิดเดียว คือปลากระจก วงศ์ปลาบู่ (Gobiidae) พบชนิดเดียว คือ ปลาบู่ปากกว้าง นอกจากนี้ยังพบปลาวงศ์อื่นๆ รวม 8 ชนิด จาก 6 วงศ์ เช่น วงศ์ปลาไหล วงศ์ปลากะตุงเหว วงศ์ปลาเข็ม วงศ์ปลาข้าวสารและวงศ์ปลาหลด ส่วนสัตว์น้ำอื่นๆ ในพื้นที่ชุ่มน้ำพุดังกล่าวได้แก่ หอยโข่ง หอยขม กุ้งฝอยและกุ้งก้ามกราม

2.2.3 สัตว์ป่า

ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำพุดังกล่าวพบสัตว์ป่าจำนวน 98 ชนิดแบ่งเป็นกลุ่มได้แก่ นก พบอย่างน้อย 50 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมพบอย่างน้อย 16 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกพบอย่างน้อย 7 ชนิด และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมพบอย่างน้อย 25 ชนิด

สัตว์ป่าที่น่าสนใจในพื้นที่ชุ่มน้ำพุดังกล่าว คือ ลิงกัง (*Macacs menestrina*) ซึ่งกลุ่มประชากรที่พบในพื้นที่ชุ่มน้ำนี้มีพันธุกรรมที่ตีความสอดคล้องกับการนำไปฝึกเป็นลิงเก็บมะพร้าว และหอยทากซึ่งหอยทากที่พบในพื้นที่นี้เป็นหอยทากที่ไม่เคยพบที่ไหนมาก่อนในประเทศไทย คือ หอยชนิด *Cyclophorus* และชนิด *Trachia sp.* ที่ยังไม่สามารถวิเคราะห์ชนิดได้

2.3 คณะกรรมการป่าชุมชน

ในปัจจุบันพุดังกล่าวมีองค์การชุมชนที่ดูแลอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม มีประธาณและคณะกรรมการที่เอาใจใส่อย่างดี ทำให้มีหน่วยงานราชการ ประชาชน ตลอดจนนักเรียน นักศึกษาเข้ามาดูงานในพื้นที่ชุ่มน้ำพุดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการชุมชนได้จัดสร้างศาลาเพื่อเป็นศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าพรุ และได้จัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ ที่ประชาชนในท้องถิ่นใช้ในการจับสัตว์ต่างๆ พร้อมทั้งมีประวัติป่าพรุโดยย่อ ภาพพรรณไม้ ชนิดสัตว์ที่สำคัญในพุดังกล่าวมาแสดงไว้ด้วย องค์การท้องถิ่นเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การจัดการป่าพรุแห่งนี้ประสบผลสำเร็จ เพราะเป็นผู้เริ่มต้นในการรวมตัวกันจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำพุดังกล่าว และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้พื้นที่ชุ่มน้ำพุดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยพยายามขอพื้นที่ของประชาชนที่ไม่มีเอกสารสิทธิให้เข้ามาเป็นพื้นที่ของป่าพรุ มีการส่งคณะกรรมการป่าชุมชนไปดูงานที่อื่นๆ เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาป่าพุดังกล่าว โดยในแต่ละเดือนคณะกรรมการจะมีการประชุมกันเพื่อหาแนวทางมาตรการในการพัฒนา พื้นที่ การเวนคืนพื้นที่ วิเคราะห์ปัญหาต่างๆที่กำลังประสบอยู่ ตลอดจนประสานงานกับองค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อพัฒนาป่าพุดังกล่าวให้เป็นไปในแนวทางที่ชุมชนต้องการ และให้เกิดความยั่งยืนต่อไป (हरररर ररररर, 2541)

2.3.1 คณะกรรมการป่าชุมชน हरररर ररररर (2541) ได้สำรวจรายชื่อคณะกรรมการป่าชุมชนไว้ ดังนี้

1) นายจันทโชติ ภูศิลาปี	ประธาน
2) นายวิรัช ดวงแป้น	รองประธาน

3) นายนิพนธ์ ศรีสว่าง	กรรมการเลขานุการ
4) ผู้ใหญ่ประสาธ สุวรรณวงศ์	กรรมการ
5) ผู้ใหญ่กำแหง แดงกนิษฐ	กรรมการ
6) นายสุชาติ บัวจันทร์	กรรมการ
7) นายสำรอง หิงห้อย	กรรมการ
8) นายยอด ยิ่งหลี่	กรรมการ
9) นายวีระ เกิดรอด	กรรมการ
10) น.ส.ระพีพัฒน์ ทรงเขตการ	กรรมการ
11) นายปกรณ์ เจริญเรียง	กรรมการ
12) นายปราโมทย์ พิติดชลพันธ์	กรรมการ
13) นายชรินทร์ ปิ่นจอม	กรรมการ
14) นายสุวิทย์ ทรงเขตการ	กรรมการ
15) นายจำเริญ แซ่ตั้น	กรรมการ
16) นายมานิช ทรงเพชร	กรรมการ
17) นายกิตตพงศ์ เจริญวงศ์	กรรมการ

2.3.2 วิธีการและกระบวนการสร้างกลุ่มเครือข่ายรักษาป้องกันพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันทลี

คณะกรรมการประชุมชนทุกคนจะเป็นผู้ที่คอยดูแลการบุกรุก และพยายามหาแนวทางความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ที่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญให้หันมาให้ความร่วมมือ โดยคณะกรรมการได้ใช้วิธีการต่างๆ ดังนี้ คือ

2.3.2.1 เปิดโอกาสให้มีการดูงาน ทักษะศึกษาของนักเรียน นักศึกษา เพื่อกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันทลี

2.3.2.2 เปิดโอกาสให้หน่วยงานราชการ หรือองค์กรเอกชนต่างๆ เข้ามาศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันทลีทำให้ประชาชนที่จะมาบุกรุกพื้นที่ที่มีความหวาดกลัว ไม่กล้าบุกรุก และหันมาร่วมมือดูแลรักษา

2.3.2.3 ให้มีการดูงานบ่อยๆ ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันทลีมีหน่วยงานราชการต่างๆ เข้ามาดูงานไม่ต่ำกว่าปีละ 5 ครั้ง

2.3.2.4 ส่งคณะกรรมการไปดูงานในสถานที่อื่นๆ และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันทลี

2.3.3 ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนูลี

2.3.3.1 ทุกๆ คนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนูลีจะต้องช่วยกันดูแลไม่ให้มีการบุก
รุกพื้นที่

2.3.3.2 ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าที่มีอยู่และจะต้องช่วยกันฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่เหลืออยู่ให้มี
สภาพดีขึ้น

2.3.3.3 การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ให้เป็นไปเพื่อการยังชีพในครอบครัวเท่านั้น

2.3.3.4 จะต้องช่วยกันพยายามเวนคืนที่ดินข้างเคียงเพื่อขยายเป็นพื้นที่ป่า

2.3.3.5 จัดให้มีการเดินทางภายในพื้นที่เพื่อการทัศนศึกษา

2.3.3.6 ผู้ใดต้องการใช้น้ำให้ขุดอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ใกล้เคียงพื้นที่ป่าพรุ และทำให้น้ำ
น้ำจากพรุไหลซึมเข้ามา

2.3.3.7 ชาวบ้านบางส่วนปล่อยให้พื้นที่ถือครองตามกฎหมาย เช่น พื้นที่ นส. 3
สทก. ให้ป่าฟื้นฟูขึ้นมาเอง

2.3.3.8 คณะกรรมการป่าชุมชนพยายามกำหนดพื้นที่ที่ชัดเจน และให้ทุกคนเป็นผู้ดูแล
แลร่วมกัน และหามาตรการร่วมกันในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันนูลี

3. ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

3.1 แนวคิดและความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมในสังคม ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาความรู้ ความสามารถ เพื่อ
พัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ต่างๆ ตลอดจนระบบสังคมนั้น จะต้องเกิดขึ้นจากแนวคิดในหลายๆ ด้านเพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับการ
การมีส่วนร่วมให้ดีขึ้นจึงได้ศึกษาแนวคิดต่างๆ และความหมายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ทวิทอง พงษ์วิวัฒน์ (2527) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชน
หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ และควบคุมการใช้และการกระจาย
ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม
ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้
ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัคร
รูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน

สุรีย์ ตันท์ศรีสุโรจน์ (2531) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ ไม่ว่าจะป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประเวศ วะลี (2532) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นความคิดริเริ่มของท้องถิ่น ในการกระทำให้เกิดการจัดองค์กร และเกิดการปรากฏขึ้นของผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำของชุมชน และผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้งขึ้นอาจจะไม่ใช่ผู้นำจริงๆ ที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ ผู้นำทางธรรมชาติ อาจจะเป็นชาวบ้าน เป็นพระ เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นกำนัน เป็นครู เป็นใครก็ตามแต่สถานการณ์

โสภณ หมวดทอง (2533) สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้นมีปัจจัยทางสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ อาชีพ และที่อยู่อาศัยเข้ามาเกี่ยวข้อง และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจะได้รับความร่วมมือ และบรรลุความสำเร็จได้จะต้องได้รับความเห็นพ้องต้องกันของชุมชนเป็นส่วนมาก หรือดำเนินงานกิจกรรมในนามของกลุ่มองค์กรของชุมชน

สุริยา ยี่ขุน (2534) สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน ร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อพัฒนาและแลกเปลี่ยนให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการโดยการผ่านกลุ่มหรือองค์กร

กุนจันทร์ สิงห์สุ (2535) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผลการพัฒนาด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากภายนอก และเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจ และผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

เอกชัย ไชแสง (2535) สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน ร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี (2536) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมายถึง การร่วมคิดแก้ไขปัญหา การดำเนินการและกิจกรรมในชุมชน ร่วมวางแผน วางโครงการร่วมปฏิบัติงาน ในรูปของการเสียสละแรงงาน การบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ และร่วมติดตามผลงาน

บำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน ทั้งนี้การแสดงออกในการมีส่วนร่วมอาจเป็นการแสดงออกของบุคคลโดยตรง โดยผ่านองค์กรประชาชนในชุมชนนั้นๆเอง

สุวรรณณี คงทอง (2536) สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรประชาชน ได้ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาการดำเนินการและกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมวางแผนโครงการ ร่วมปฏิบัติงานในลักษณะของการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน

อภิชาติ พันธเสน (2539) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ อำนาจในการตัดสินใจที่เน้นเรื่องอำนาจและการควบคุมโดยการมีกิจกรรมร่วมกันของประชาชนที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในทางการปฏิบัติ คำว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นผลจากการต่อสู้ในทางรูปธรรมและการขัดแย้งทางสังคม หรือโดยความพยายามที่จะปรับความหมายให้ใกล้เคียงกับสภาพสังคมที่เป็นจริง กระบวนการดังกล่าวจึงมีแนวโน้มไปในลักษณะแนวประชาชน หรือการเรียกร้องในลักษณะที่มีการปล่อยให้มือสละภาพและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2540) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ

ดุสิต เวชกิจและคณะ (2546) สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่างๆ อันเป็นสาธารณประโยชน์ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสมบัติร่วมกันของมนุษย์

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปร่วมในการวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยสมัครใจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ

3.2 หลักการและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้สรุปหลักการและแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไว้ว่าประกอบด้วยหลักการดังต่อไปนี้ คือ

- 3.2.1 ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม
- 3.2.2 กิจกรรมต้องดำเนินการในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน
- 3.2.3 ให้คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนและการปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
- 3.2.4 กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน
- 3.2.5 การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพ นับถือ
- 3.2.6 ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง

3.3 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

3.3.1 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ปกรณ์ ปรียากกร (2530) ได้ให้แนวความคิดว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผล ประโยชน์ซึ่งการกระทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

- 3.3.1.1 เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน
- 3.3.1.2 เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
- 3.3.1.3 เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปรับวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
- 3.3.1.4 เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจ ที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.3.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

- 3.3.2.1 ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 3.3.2.2 ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรคสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3.3.2.3 ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไข และสนองความต้องการของชุมชน
- 3.3.2.4 ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 3.3.2.5 ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- 3.3.2.6 ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
- 3.3.2.7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 3.3.2.8 ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของกรรณิกา ชมดี (2524) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการประชุม
- 2) การมีส่วนร่วมออกเงิน
- 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
- 4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
- 5) การมีส่วนร่วมล้มภาษณ์
- 6) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
- 7) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
- 8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม หรือผู้เริ่ม
- 9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน หรือเป็นลูกจ้าง
- 10) การมีส่วนร่วมออกวัสดุ อุปกรณ์

รูปแบบการมีส่วนร่วมของ โคเฮน และ อีพฮอฟฟ์ (1990) ได้แบ่งเป็น 4 แบบ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เมื่อดำเนินการไปได้สักระยะหนึ่ง หรือระหว่าง การดำเนินการต้องมีการประเมินผลการดำเนินการ เพื่อเป็นการทบทวนประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ได้ดำเนินการมาทั้งหมด

3.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วม หรือเป็นงานที่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เมื่อการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนจงใจก่อขึ้น ประการที่สอง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงชุมชนก็ย่อมจะต้องเกี่ยวข้องกับประชาชน เพราะประชาชนเป็นส่วนที่ล้ำค้ำยส่วนหนึ่งของชุมชน ในแง่การมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะเป็นการรับมากกว่าเป็นฝ่ายดำเนินการ กระนั้นก็ตามประชาชนยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่นั่นเอง

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

- 1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร
- 2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยช่วยแรง
- 3) อำนาจบังคับที่เกิดจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

ดุสิต เวชกิจและคณะ (2546) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมว่ามี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยทางการสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อสื่อสารทั้งการสื่อสารมวลชนและสื่อบุคคล เป็นต้น

3.6 เงื่อนไขในการมีส่วนร่วม

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการมีส่วนร่วมว่ามี 3 ประการ คือ

- 1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะร่วม
- 2) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
- 3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะร่วม

นอกจากนี้ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วม ยังขึ้นกับเงื่อนไข ต่อไปนี้

- 1) ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วม ไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์
- 2) ประชาชนต้องไม่เสียเงินทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปจนผลตอบแทนที่จะได้รับ
- 3) ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
- 4) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
- 5) ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

ดุสิต เวชกิจและคณะ (2546) สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

- 1) ประชาชนต้องมีอิสระ และสามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินความสามารถของเขา
- 2) ประชาชนต้องได้รับความสนับสนุนจากหลายฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และนักพัฒนาในท้องถิ่น

3) ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมนั้น และสามารถสื่อสาร เรื่องในกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างดี

3.7 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การที่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล หรือองค์กรประชาชน จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากน้อยเพียงใด จะต้องทำให้เกิดความเชื่อว่าการกระทำนั้นจะเกิดประโยชน์ และประสงค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการเกลี้ยกล่อมเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อและปฏิบัติตาม ซึ่งอำนาจ อนันตชัย (2531) ได้ให้ความหมายของการเกลี้ยกล่อมไว้ว่า หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อให้ผู้ถูกเกลี้ยกล่อมกระทำในสิ่งที่พึงประสงค์ และผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องศิลปะในการเกลี้ยกล่อมเพื่อให้เกิดความเชื่อโดยจะต้องคำนึงถึงระดับความรู้ของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม เวลา และสถานที่ด้วย

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงหลักในการเกลี้ยกล่อมว่าจะต้องอาศัยพฤติกรรมของมนุษย์ สัญชาติญาณ การศึกษาอบรม และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและถ้าจะให้ผลดีต้องสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องของความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) (สถิต วงศ์สวรรค์, 2529) ที่กล่าวว่าความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับก่อนหลัง เรียกว่าลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) โดยจะต้องได้รับการตอบสนองในขั้นแรกแล้ว ความต้องการขั้นต่อไปจึงจะพัฒนาได้ตามลำดับ ดังนี้

1) ความต้องการทางด้านสรีรวิทยา เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Needs) ได้แก่ ความต้องการในเรื่อง อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกายและการถูกลักขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3) ความต้องการทางด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4) ความต้องการที่จะมีเกียรติยศ ชื่อเสียง ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องที่เกี่ยวกับ ความรู้ ความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

5) ความต้องการความสำเร็จแห่งตน เป็นความต้องการในระดับสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษเฉพาะบุคคล ที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นไปในแนวทางที่ดีที่สุดตามที่ตนคาดหวังไว้

สถิติ วงศ์สุวรรณค์ (2529) ได้กล่าวเกี่ยวกับทฤษฎีความคาดหวัง ไว้ว่า การที่บุคคลจะกระทำการใดๆ ก็ตาม ขึ้นอยู่กับ ตัวแปร 4 ตัว ได้แก่

- 1) ผลตอบแทนที่เขาจะได้รับเหมาะสมกับบทบาทที่เขาครอบครองเพียงใด
- 2) ความพึงพอใจหรือไม่พอใจที่เขาจะได้รับ
- 3) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นแล้วเขาเชื่อว่าเขาจะต้องเป็นผู้ได้รับผลอันนั้น
- 4) เขามีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนตามความคาดหวัง

ส่วนหนึ่งของการตัดสินใจในการกระทำกิจกรรมของบุคคลนั้น เนื่องมาจากการที่เขาคาดหวังในสิ่งนั้น ว่าจะมีผลดี หรือมีโทษต่อเขาเพียงใด หรืออาจจะมีการขังใจใจผลได้ผลเสียที่เขาจะได้รับมากน้อยแตกต่างกันเพียงใด ถ้าผลที่ได้รับเป็นผลดีมากกว่าผลเสีย บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามพฤติกรรมนั้นมากขึ้น กล่าวคือ การที่สมาชิกในชุมชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะมีการคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่ตนและครอบครัวจะได้รับไว้ล่วงหน้า

4. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

4.1 ความหมายการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายการอนุรักษ์ไว้ว่า การอนุรักษ์ คือ การรักษาไว้ให้คงเดิม

เพ็ญ สายขุนทด (2544) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า การอนุรักษ์ เป็นการดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมที่เป็นอยู่และป้องกันไม่ให้เสียหายเพื่อยังคุณค่าไว้ และเป็นการใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผลและมีการสร้างสรรค์ ซึ่งการอนุรักษ์อาจกล่าวสรุปสั้น ได้ว่า เป็นการใช้อย่างมีความต้องการและประหยัดไว้ใช้ในอนาคต ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “using for immediate needs and saving for future use”

4.2 หลักการอนุรักษ์

เกษม จันทรแก้ว (2530) ได้กล่าวว่าทรัพยากรที่ถูกลำเอามาใช้อาจจะเสื่อมโทรมดังนั้นการอนุรักษ์จึงควรมีการกำหนดหลักการให้ชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปหลักการอนุรักษ์ได้ ดังนี้

4.2.1 หลักการใช้อย่างยั่งยืน ทรัพยากรทุกประเภททุกกลุ่มต้องมีการวางแผนการใช้ตามคุณลักษณะเฉพาะตัวของทรัพยากร พร้อมทั้งเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับชนิด ปริมาณ การ

เก็บเกี่ยวเพื่อการใช้ ช่วงเวลาที่จะนำมาใช้และกำจัด/บำบัดของเสียและมลพิษให้หมดไป หรือเหลือ น้อยจนไม่มีพิษภัย

4.2.2 หลักการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโทรม เมื่อใช้แล้วย่อมทำให้เกิดความเสื่อมโทรมเพราะ ใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม เก็บเกี่ยวมากเกินไปเกินความสามารถในการปรับตัวของระบบ เกิดสารพิษ ขึ้นเก็บเกี่ยวบ่อยและไม่ถูกต้องตามกาลเวลา จำเป็นต้องทำการฟื้นฟูให้คืนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ตั้งตัวได้ ต่อมาจึงสามารถนำมาใช้ได้ ซึ่งอาจใช้เวลานานหลายปี

4.2.3 หลักการสงวนของหายาก ทรัพยากรบางประเภทที่ใช้ไปจนเหลือน้อยมาก ซึ่งหาก ยังมีการใช้เกิดขึ้น อาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ ได้จำเป็นต้องมีการสงวนไว้ เพื่อเป็นพ่อแม่พันธุ์ใน การผลิตให้มากขึ้น จนมีปริมาณมากก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

4.3 จุดประสงค์ของการอนุรักษ์

สุมาลี พิตรากุล (2532) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไว้ 2 ประการ คือ

4.3.1 มุ่งที่จะรักษาสวัสดิภาพของสังคม หรือคนส่วนรวม เนื่องจากความเสียหายและภัย ต่างๆ อันจะเกิดขึ้นจากธรรมชาตินั้น ย่อมจะมีผลต่อความสงบสุขของทุกคน นอกจากนั้นการขาด แคลนและการสูญเสียดังกล่าว ทรัพยากรธรรมชาติ มีผลต่อความเป็นอยู่และการครองชีพ ของคนโดยทั่วไป ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นภารกิจที่สังคมต้องรับผิดชอบ

4.3.2 มุ่งที่จะรักษาไว้ซึ่งคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรให้ยั่งยืนมากที่สุด และให้ได้ รับผลประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้มีชั่วลูกชั่วหลานต่อไป

ในการทำกิจกรรมใดๆ ย่อมต้องมีจุดประสงค์ เพื่อเป็นตัวผลักดันให้ประสบผลสำเร็จตามที่ ตั้งไว้ การอนุรักษ์เช่นกัน จำเป็นจะต้องมีจุดประสงค์เอาไว้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ มีจุดมุ่งหมาย และสามารถประเมินได้ว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ เพื่อใช้เป็น แนวทางการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงแก้ไขต่อไปได้เพื่อให้เหมาะสมต่อพื้นที่ที่ทำการงานนั้นๆ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติยา บำบัดภัย (2543) ได้ศึกษา บทบาทของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ในพื้นที่หนองละเลิงเค็ง ตำบลดงเค็ง อำเภอหนองสอง ห่องจังหวัดขอนแก่นจากประชาชนที่อาศัยและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองละเลิงเค็ง 3 หมู่ บ้าน คือ บ้านหัวละเลิง บ้านดงเค็ง บ้านโนนม่วง จำนวน 190 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำหนองละเลิงเค็งระดับปานกลางมีค่า เฉลี่ย 21.958 คะแนน ซึ่งแบ่งค่าเฉลี่ยคะแนนเป็น 3 ช่วง คือ 1-17คะแนนหมายถึงมีบทบาทในการ

อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในระดับต่ำ 18-24 คะแนนหมายถึงมีบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในระดับปานกลาง และ 25-30 คะแนนหมายถึงมีบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในระดับสูง ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำหนองละเลิงเค็งที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การให้คุณค่าต่อพื้นที่ และความเชื่อศรัทธาสังคักดีลิตธิ์ ในที่นี้ความเชื่อเรื่องดอนปู่ตา ซึ่งเป็นกุศโลบายในการจำกัดการใช้ทรัพยากร และผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคม มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยมากกว่า 20 ปี ขึ้นไป มีการให้คุณค่าต่อพื้นที่ชุ่มน้ำระดับสูง และมีความเชื่อถือศรัทธาสังคักดีลิตธิ์ระดับปานกลาง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำหนองละเลิงเค็ง

บุญมี รัตนะพันธุ์ (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาหมู่บ้านในอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งแบ่งคะแนนเป็น 5 ช่วงคือ 0.00-0.40 มีส่วนร่วมในระดับที่น้อยที่สุด 0.41-0.80 มีส่วนร่วมในระดับที่น้อย 0.81-1.20 มีส่วนร่วมในระดับที่ปานกลาง 1.21-1.60 มีส่วนร่วมในระดับที่มาก และ 1.61-2.00 มีส่วนร่วมในระดับที่มากที่สุด ผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับที่มาก มีค่าเฉลี่ย 1.47 เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 1.6 การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา และการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานเท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย 1.45 และการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา มีค่าเฉลี่ย 1.37 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน ได้แก่ เพศ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับการฝึกอบรม การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้

พนิดา วิมานรัตน์ (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงบอระเพ็ด อยู่ในระดับต่ำ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คือ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก การเข้ารับการฝึกอบรม การรับรู้ข่าวสาร สถานภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.001 การใช้ประโยชน์จากบึงบอระเพ็ดมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.01 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 นอกจากนี้พบว่าระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงบอระเพ็ด

พิชัย เอกสิริพงษ์ (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนในชุมชนบ้านหลวง ตำบลสระจรเข้ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 50 จาก 144 ตัวอย่างมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การสำรวจวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาต่างๆ การปลูกและบำรุงดูแลรักษาต้นไม้ที่ปลูกในป่า และการปลูกฝังอบรมเรื่องการใช้ประโยชน์ของป่าชุมชนแก่ลูกหลานในระดับที่มากที่สุด แต่กลุ่มตัวอย่างไม่มีส่วนร่วมในการขอรับงบประมาณสนับสนุนในการจัดการป่าชุมชน การขอรับการสนับสนุนให้มีการคัดเลือกคณะกรรมการในการบริหารจัดการป่าชุมชน การร่วมตัดสินใจแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎ การลาดตระเวนตรวจพื้นที่ การดับไฟป่าและการทำแนวกันไฟ การเสียสละทุนทรัพย์และการเข้าฝึกอบรมต่างๆ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรจะทำแนวกันไฟเป็นอันดับแรกและกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าให้ชัดเจนเป็นลำดับถัดไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เสนอแนะว่าต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาพรรณไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนมากที่สุด

ดุสิต เวชกิจและคณะ (2546) ได้ศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 19 แห่ง ที่ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจงในพื้นที่ 12 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ขอนแก่น ชัยภูมิ หนองคาย นครพนม ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ยโสธร มหาสารคาม ศรีสะเกษ สุรินทร์ สกลนคร และมุกดาหาร) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรชาวบ้าน และราษฎรที่มีส่วนร่วมกับการจัดการป่าชุมชน ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญที่มีการจัดตั้งป่าชุมชนเนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ได้ถูกทำลายจนเสื่อมโทรม ผู้นำท้องถิ่นจึงได้ชักชวนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อดูแลรักษาป่าชุมชน ในการบริหารจัดการป่าชุมชนนั้นมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบโดยตรงมีสมาชิก จำนวน 10-20 คน มีการกำหนดหน้าที่ของฝ่ายต่างๆและมีการดำเนินกิจกรรมโดยราษฎรให้ความร่วมมือ เช่น การปลูกป่า การจัดทำแนวเขตป่า การจัดทำป้ายข้อบังคับ ทั้งนี้มีหน่วยงานภายนอกทั้งของรัฐและเอกชนเข้ามาให้การช่วยเหลือ การดำเนินงานยังคงประสบปัญหาในหลายๆด้าน โดยเฉพาะขาดแคลนงบประมาณ การลักลอบตัดไม้จากชาวบ้าน การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำกิน ด้านความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม มีดังนี้ ปัจจัยพื้นฐานของบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส และสถานภาพในครัวเรือน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพรวมต่อปี รายจ่ายเฉลี่ยของครอบครัวต่อปี การมีพื้นที่ครอบครอง และจำนวนแรงงานในครอบครัว ปัจจัยด้านสังคมที่สำคัญ ได้แก่ สถานภาพในหมู่บ้าน/ชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในชุมชน และการติดต่อกับบุคคลภายนอก ส่วนปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคมที่สำคัญได้แก่ ความรู้ความเข้าใจว่าป่าชุมชนเป็นป่า

ที่ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์เพื่อใช้ประโยชน์ มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมาเพื่อดูแลรักษา มีการวางกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ มีการกำหนด เขตแดนที่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับของชุมชนใกล้เคียง และควรมีการจัดการป่าชุมชนเพื่อให้เกิดความสมดุล ความยั่งยืนของธรรมชาติ และอย่างเป็นธรรมในสังคม ตลอดจนมีความคาดหวังผลตอบแทนจากการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน ในด้านการเก็บหาสมุนไพร การพักผ่อนหย่อนใจ/หาความรู้ การใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ การช่วยรักษาสภาพแวดล้อม และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การศึกษาประเด็นการมีส่วนร่วม 4 ประเด็น นั้น ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมพบว่า ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมโดยตนเอง แต่บางครั้งก็ส่งตัวแทน และบางกรณีก็มีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่ม/องค์กรชุมชน ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมนั้นส่วนใหญ่เคยเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะขั้นตอนการปฏิบัติตามโครงการ ในประเด็นลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ร่วมสละเวลา แรง และร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน ส่วนองค์ประกอบของผู้มีส่วนร่วมส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะของประชาชนทั่วไป

บทที่ 3

วิธีการวิจัย (Research Methodologies)

การศึกษามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิธีการวิจัยใช้วิธีการวิจัย 2 แบบ คือ การศึกษาเชิงปริมาณควบคู่กับเชิงคุณภาพ โดยผู้ศึกษาทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างคำถาม แล้วนำผลการวิจัยมาทำการวิเคราะห์หาค่าร้อยละและการอธิบายเชิงพรรณนา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ประธานกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ชาวบ้านที่อาศัยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี

อำเภอ ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 56 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกประชากรที่มีอยู่แบบเจาะจง (purposive sampling)

ในการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธี การกำหนดขนาดตัวอย่างของกรมส่งเสริม การเกษตร (2528) โดยพิจารณา ดังนี้ คือ

จำนวนประชากร	เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่าง
< 50	80%
50-99	> 50% แต่ < 80%
100-999	25%
1,000-9,999	10%
≥10,000	1%

ประชากรในการวิจัยมีจำนวน 56 ครัวเรือนมีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในช่วง 50-99 ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่าง > 50% แต่ < 80% ของกลุ่มประชากร จึงมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 30 ครัวเรือน

เครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือ

การเก็บและรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับแกนนำกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีและแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ของชุมชนรอบพื้นที่ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการทำการวิจัย จึงได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของคนในชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

ส่วนที่ 3 ข้อมูลในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี เช่น รูปแบบการมีส่วนร่วม และลักษณะการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี โดยแบบสอบถามจะเป็นแบบปลายเปิด

วิธีทดสอบเครื่องมือ

เมื่อสร้างแบบสอบถามขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามไปทดลองกับประชาชนในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 10 ชุด แล้วหลังจากนั้นจะได้นำแบบสอบถามไปทำการแก้ไขปรับปรุง และนำไปใช้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ครีวเรือน

วิธีวิเคราะห์เครื่องมือ

หลังจากได้ข้อมูลจะนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยการพรรณนาและใช้ค่าทางสถิติ ดังต่อไปนี้

1. การคำนวณหาร้อยละ (Percentage) เพื่อคำนวณหาค่าร้อยละ ของข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

$$\text{ร้อยละ} = \frac{X \times 100}{N}$$

โดยกำหนดค่า X = ผู้ตอบแต่ละตัวเลือก

N = ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

เกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบ ค่าร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง (พัคตรีวิภา ศรีสุข, 2546) มีความหมายในทางการประเมินว่า

ช่วงร้อยละ	หมายถึง
80.1-100	มีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีในระดับที่มากที่สุด
60.1 - 80	มีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีในระดับที่มาก
40.1 - 60	มีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีในระดับที่ปานกลาง
20.1 – 40	มีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีในระดับที่น้อย
0 - 20	มีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีในระดับที่น้อยที่สุด

ระยะเวลาที่ทำการวิจัย

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลี ตำบลคันตุลี อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในครั้งนี้ผู้ทำการวิจัย ใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติงานตั้งแต่ เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2548 – เดือนมีนาคม พ.ศ. 2549 เป็นระยะเวลา 10 เดือน

ตารางที่ 1 แสดงแผนการดำเนินงานทำปัญหาพิเศษ

แผนงานและการดำเนินการ	มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย. ต.ค. พ.ย. ธ.ค. ม.ค. ก.พ. มี.ค.
วางแผนวิจัยและศึกษาข้อมูล	←→
จัดทำโครงร่าง	←→
นำเสนอโครงร่าง	←→
จัดทำแบบสอบถามและ เก็บรวบรวมข้อมูล	←→
วิเคราะห์ข้อมูล	←→
สรุปและเข้ารูปเล่ม	←→

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง	3,000 บาท
2. ค่าวัสดุในการพิมพ์	1,000 บาท
3. ค่าถ่ายเอกสาร	500 บาท
4. ค่าเช่าเล่มเอกสาร	200 บาท
5. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	500 บาท
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด	5,200 บาท

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล (Findings and Results)

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีในครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็นสองลักษณะคือ การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลเชิงคุณภาพศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์พรุคันธุลี ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณศึกษาโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 35 ชุดกับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพชุมชนและกลุ่มอนุรักษ์พรุคันธุลี

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี คุณจันทิชาติ ภูติลปี สามารถนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียง แสดงรายละเอียดถึงสภาพชุมชนและกลุ่มอนุรักษ์พรุคันธุลีได้ ดังนี้

ประวัติชุมชน

ชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีได้เกิดจากการเคลื่อนย้ายเข้ามาจับจองพื้นที่ของลูกจ้างการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยเข้ามาสัมปทานทำไม้หอมและไม้พินรถไฟ ระหว่าง พ.ศ. 2470-2495 กลุ่มคนส่วนใหญ่มาจากอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี การตั้งสร้างบ้านในระยะแรกจะเป็นการสร้างบ้านแบบชั่วคราว(ชาน้ำ) และรับจ้างใช้แรงงานตัดไม้บริเวณพรุส่งไปยังสถานีรถไฟโดยใช้เกวียนและช้างเป็นพาหนะ สมัยนั้นพรุคันธุลียังมีลักษณะเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกันระหว่างป่าพรุกับป่าดิบราบลุ่มต่ำ(ในปัจจุบันป่านี้ถูกทำลายหมดแล้ว) มีไม้ขนาดใหญ่ขึ้นปกคลุมหนาแน่น เช่น ไม้ตะเคียน ยาง พะยอม และมีสัตว์ป่าชุกชุมไม่มีใครต้องการเข้ามาอยู่อาศัยเนื่องจากเป็นป่าทึบและการเดินทางสัญจรไปมาลำบากมาก นานๆครั้งจึงจะมีเกวียนผ่านมา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ. 2484 -2488 ชาวบ้านจากจังหวัดชุมพรและนครศรีธรรมราชได้อพยพหนีสงครามเข้ามาอาศัยบริเวณรอบพรุ ในเวลาเดียวกันก็มีคนจากภาคกลางและภาคตะวันตกประสบปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยจึงเคลื่อนย้ายเข้ามาจับจองพื้นที่รอบพรุมากขึ้นโดยเริ่มสร้างบ้านเรือนอย่างถาวรหลังจากสงครามสงบลงและทำการเกษตรด้วยการปลูกพืชไร่ เช่น ถั่วเขียว ข้าว พริก ข้าวโพดและในช่วงปี พ.ศ.2495 ได้เปลี่ยนเป็นปลูกยางพารามากขึ้นพร้อมกับปลูกมะพร้าวเพื่อเป็นเขตการจองพื้นที่

ในปี พ.ศ. 2500 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สร้างสถานีวิจัยการยางสุราษฎร์ธานีขึ้นบริเวณทางทิศใต้ของพรุทำให้มีผู้คนอพยพเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในสถานีจำนวนมากผู้คนส่วน

หนึ่งเป็นชาวมอญมาจากราชบุรี ซึ่งนอกจากเข้ามาเป็นแรงงานแล้วยังได้เข้ามาจับจองพื้นที่รอบพรุ ทำการเกษตรอีกด้วยทำให้ระบบการเกษตรเปลี่ยนเป็นการปลูกไม้ผล เช่น สวมนเงาะ มังคุด ทุเรียน และสละ ตามความถนัดของคนกลุ่มนี้

พ.ศ. 2505 ผู้คนจากนครศรีธรรมราชที่ประสบวาตภัยครั้งใหญ่ (ตะลุมพุก) ได้เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าพรุทำให้ป่าพรุส่วนที่น้ำท่วมขังถูกบุกรุกจนเกือบหมดสภาพ และมีการตัดไม้รุ่นสองที่โตทดแทนหลังจากการสัมปทานป่ามาทำเป็นเสาเข็มในการก่อสร้างบ้านเรือนและในขณะเดียวกันชาวบ้านบางส่วนยังได้เผาป่าพรุเพื่อปลูกข้าวแต่การปลูกก็ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับสัตว์ป่าชุกชุมทำลายข้าวเสียหายทำให้การทำนาข้าวยุติลงระบบการผลิตได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเมื่อคนในชุมชนเริ่มนำเครื่องสูบน้ำเข้ามาใช้และนำเครื่องจักรกลเข้ามาใช้ในการเพาะปลูกทำให้การเพาะปลูกไม้ผลในพื้นที่นี้พัฒนาอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการตัดถนนเชื่อมระหว่างชุมชนกับภายนอกและการสร้างถนนสายเอเชียผ่านขอบพรุทางด้านทิศตะวันตกเมื่อ พ.ศ. 2520 ทำให้การใช้เกวียนเป็นพาหนะหมดความสำคัญลงและมีการติดต่อกับชุมชนอื่นๆมากยิ่งขึ้น

ประวัติกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

กลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวบ้านเนื่องจากการอพยพเข้ามาจับจองพื้นที่รอบป่าพรุของคนกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่พ.ศ. 2470 - 2505 และมีการทำลายป่าพรุอย่างต่อเนื่องทำให้เริ่มเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก และเกิดไฟป่าอย่างรุนแรงเมื่อ พ.ศ. 2525 ซึ่งได้ทำลายพื้นที่ป่าพรุไปมากกว่าครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ในพ.ศ. 2534 เริ่มมีนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันเป็นจำนวนมากส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านสิ่งที่ชาวบ้านเคยได้รับจากป่า เช่น สัตว์ป่า ทรัพยากรต่างๆกลับไม่ได้รับอีกทำให้ชาวบ้านเริ่มเห็นความสำคัญของพื้นที่และเริ่มร่วมกันคิดที่จะอนุรักษ์พื้นที่ป่าขึ้นมาใหม่จึงรวมตัวกันเกิดเป็นกลุ่มอนุรักษ์พรุขึ้นมาและมีบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีพื้นที่ประมาณ 875 ไร่ แต่ส่วนที่มีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์มีประมาณ 391 ไร่ ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ หรรษา เรืองชัย, 2541 และผลการศึกษานโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2545

บทบาทกลุ่มอนุรักษ์พรุคันธุลี

จากการสัมภาษณ์ คุณจันทโชติ ภูศิลาปี ประธานกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีทำให้ทราบว่ากลุ่มมี บทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมาโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อ พ.ศ.2534 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำมาเรียบเรียงเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ คือ

1. การเป็นแกนนำชุมนุมขับไล่ นายทุนที่เข้ามากว้านซื้อที่ดินบริเวณพรุออกไปจากพื้นที่ใน พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นกรทำให้ชาวบ้านเริ่มเห็นความสำคัญและจริงจังกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่ามากยิ่งขึ้น
2. การเป็นแกนนำร่วมกันขุดคูน้ำจากคลองส่งน้ำของโครงการเร่งรัดพัฒนาชุมชนเข้ามาเก็บไว้ในพรุเมื่อ พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นการป้องกันไฟไหม้ป่าพรุ
3. การเป็นแกนนำในการประชุม วางแผนอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเพื่อหามติการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในพรุ
4. การเป็นแกนกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ป่าพรุ
5. การปลูกฝังจิตสำนึกแก่ชาวบ้านที่อาศัยบริเวณรอบๆพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีและเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ป่าพรุที่มีต่อชุมชนและต่อ ประเทศชาติ

กิจกรรมกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

จากการสัมภาษณ์ คุณจันทโชติ ภูศิลาภิ ประธานกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีทำให้ทราบว่ากลุ่มมีกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการช่วยอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี คือ

1. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรปลอดสารเคมีสำหรับผู้ที่อยู่ในชุมชน เนื่องจากกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีความเห็นร่วมกันว่าการใช้สารเคมีจะเป็นการทำลายสิ่งมีชีวิตต่างๆในธรรมชาติ ทำให้ธรรมชาติขาดสมดุล ซึ่งกลุ่มเกษตรปลอดสารเคมีนี้จะส่งเสริมการใช้สมุนไพรและตัวทำ ตัวเปี่ยนเป็นส่วนใหญ่
2. การดูงานในพื้นที่ชุ่มน้ำอื่นๆ เช่น ในพื้นที่ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุงซึ่งการไปดูงานในครั้งนี้มีนายจันทโชติ ภูศิลาภิ ประธานกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีและนายกิตติพงศ์ เจริญวงศ์ นายชรินทร์ ปิ่นจอม นายบุญเลี้ยง บัวทอง เป็นกรรมการกลุ่ม นอกจากนี้ยังมี นางวรรณิ ภูศิลาภิ และนางสาวอรุณรัตน์ ภูศิลาภิ ครูโรงเรียนคันธุลี นางฉ้ออน ปลอดจินดา จากกลุ่มแม่บ้านจักสาน ตัวแทนจากกลุ่มประมงพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งเป็นเครือข่ายเยาวชนทางทะเลที่ต่อเนื่องกับพรุคันธุลี เนื่องจากแม่น้ำคันธุลีไหลไปทางอ่าวท่าชนะ จึงเกิดเป็นเครือข่ายร่วมกันระหว่างเยาวชนกับคนทำงาน และเยาวชนจากคันธุลีกับเยาวชนจากพื้นที่อื่นๆ ด้วย ซึ่งกิจกรรมการดูงานนี้คุณจันทโชติกล่าวว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นำชุมชน เยาวชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจวิธีการจัดการพื้นที่ป่าและเห็นความสำคัญของพื้นที่ป่าอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังต้องการให้เกิดเครือข่ายในการช่วยเหลือและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อความยั่งยืนของพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีและพื้นที่อื่นๆด้วย

3. กิจกรรมการสร้างค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าพรุคันธุลี ซึ่งเริ่มจัดขึ้นครั้งแรกที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าพรุคันธุลี ระหว่างวันที่ 22-24 มีนาคม พ.ศ. 2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังเยาวชน ให้ข้อมูลความรู้ ความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำและศึกษาสภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ระหว่างกันเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าอย่างแท้จริง โดยมีผู้เข้าร่วมจัดค่าย คือ ผู้นำชุมชนจากพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ตัวแทนจากอุทยานแห่งชาติสามร้อยยอด ครูและเยาวชนจากโรงเรียนในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมนี้ได้มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่เป็นการจัดสำหรับนักเรียนในพื้นที่โดยคุณจันทโชติเล่าว่า ครูในโรงเรียนจะใช้ชั่วโมงเรียนที่นักเรียนว่างให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้ามาทัศนศึกษาในพื้นที่ป่าพรุซึ่งจะเป็นการช่วยปลูกฝังให้เยาวชนมีความรักป่ามากยิ่งขึ้นด้วย

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

คุณจันทโชติ ภูศิลาปี ประธานกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีให้ความเห็นว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุ คือ การบุกรุกพื้นที่ป่าของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น บางคนที่ไม่เจตนาและไม่เห็นความสำคัญของพื้นที่ป่า กลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีและชาวบ้านจะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการบุกรุกเกิดขึ้น ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถหยุดคุดย ตกลงกันได้ก็จะใช้อำนาจรัฐเข้ามาช่วยแก้ไข้ปัญหา

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการอนุรักษ์

คุณจันทโชติ ภูศิลาปี มีความเห็นว่า การจะอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีให้ประสบความสำเร็จในระยะยาวคือ คนในชุมชนจะต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า โดยเริ่มจากการปลูกฝังตั้งแต่เป็นเยาวชนให้มีความรัก ผูกพันกับป่าเพื่อในอนาคตเยาวชนเหล่านี้จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรักป่าและต้องการที่จะอนุรักษ์ป่าต่อไป นอกจากนี้การจะเปิดพื้นที่ป่าให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวก็ควรจะต้องศึกษาให้รอบคอบเสียก่อนเนื่องจากการเปิดพื้นที่ป่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอาจจะเป็นการรบกวนป่าและมีปัญหาต่างๆ ตามมาทั้งปัญหาขยะที่นักท่องเที่ยวนำมาหรือแม้แต่ก้นบูทรี คว้นบูทรีก็เป็นการรบกวนธรรมชาติทั้งสิ้น

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 คน ตามตารางที่ 2 ประกอบด้วยข้อมูลต่างๆ ดังต่อไปนี้

เพศ

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 68.57 และรองลงมาเป็นเพศหญิงร้อยละ 31.43

อายุ

ผลการศึกษาพบว่า อายุน้อยที่สุด คือ 23 ปี และอายุมากที่สุด คือ 74 ปี ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 36 - 45 ปีถึงร้อยละ 60 รองลงมาอยู่ในช่วง 26-35 ปีและส่วนน้อยอยู่ในช่วงต่ำกว่าหรือเท่ากับ 25 ปีร้อยละ 2.86 และมีอายุเฉลี่ยประมาณ 41 ปีแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้ที่ตัดสินใจถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงานซึ่งวัยทำงานจะมีอายุในช่วง 23 - 50 ปี (วัยทำงาน, 2548)

ศาสนา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ร้อยละ 100

ระดับการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่ามีระดับการศึกษาที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 48.57 รองลงมาจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายและระดับปริญญาตรีร้อยละ 14.29 เท่ากัน และส่วนน้อยจบระดับ ปวช. ร้อยละ 2.8

สถานภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรสร้อยละ 88.57 รองลงมาอยู่ในสถานภาพโสดร้อยละ 8.57 และส่วนน้อยอยู่ในสถานภาพหย่าร้างร้อยละ 2.86

สถานภาพในครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 60 และรองลงมาเป็นผู้อาศัยร้อยละ 40

สถานภาพในหมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า มีสถานภาพที่แตกต่างกันในหมู่บ้าน คือ ส่วนใหญ่เป็นลูกบ้านร้อยละ 48.65 รองลงมาเป็นกรรมการหมู่บ้านร้อยละ 27.03 และส่วนน้อยเป็นที่ปรึกษาหมู่บ้านร้อยละ 2.70

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3-4 คนร้อยละ 62.86 รองลงมา มีสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คนร้อยละ 22.86 และส่วนน้อยมีสมาชิกในครัวเรือน 7-8 คนร้อยละ 2.86 โดยเฉลี่ยมีสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 4 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1-2 คนร้อยละ 60 รองลงมา มีแรงงานในครัวเรือน 3-4 คนร้อยละ 31.43 และส่วนน้อยมีแรงงานในครัวเรือน 5-6 คนร้อยละ 8.57 โดยเฉลี่ยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนประมาณ 3 คน

ภูมิสำเนาเดิม

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีภูมิสำเนาเดิมเป็นคนในพื้นที่ตำบลคันธุลีร้อยละ 77.14 และรองลงมา ย้ายมาจากพื้นที่อื่น ๆ ร้อยละ 22.86 ซึ่งได้ย้ายมาจากชุมพรจำนวน 1 คน นครศรีธรรมราช 3 คน มหาสารคาม 1 คน อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี 1 คน อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 1 คน และอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน

ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ 31-40 ปีร้อยละ 42.86 รองลงมา มีระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ 11-20 ปีร้อยละ 17.14 และส่วนน้อยอาศัยในพื้นที่ 51-60 ปีและ 61-70 ปี ร้อยละ 2.86 เท่ากัน โดยเฉลี่ยทั้งสองกลุ่มมีระยะเวลาการอาศัยในพื้นที่ประมาณ 35 ปี

พื้นที่ถือครอง

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเองร้อยละ 97.14 รองลงมา ไม่มีพื้นที่ถือครองร้อยละ 2.86 ซึ่งครัวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองมากที่สุดมีพื้นที่ 91 ไร่ รองลงมาคือ 81 ไร่ และน้อยที่สุดคือ 9 ไร่ พื้นที่ถือครองรวมกันทั้งหมดจำนวน 931 ไร่และมีค่าเฉลี่ยพื้นที่ถือครองครัวเรือนละ 26.60 ไร่

ลักษณะการถือครองพื้นที่และลักษณะกรรมสิทธิ์

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองที่มีเอกสารสิทธิ์คิดเป็นร้อยละ 95.70 รองลงมา ไม่มีเอกสารสิทธิ์คิดเป็นร้อยละ 4.30 ซึ่งพื้นที่ถือครองส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์เป็นโฉนดร้อยละ 86.31 รองลงมา เป็นน.ส.3 ร้อยละ 11.45 และส่วนน้อยเป็น สปก. ร้อยละ 2.24

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำสวนร้อยละ 82.93 ซึ่งจะเป็นสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน ลองกอง มังคุด เงาะ และสละ มีสวนปาล์ม น้ำมัน และยางพาราบ้างเล็กน้อย รองลงมา มีการใช้เป็นที่ในการสร้างที่อยู่อาศัยร้อยละ 17.07

อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรร้อยละ 82.86 รองลงมา ได้แก่ อาชีพรับราชการร้อยละ 11.43 และส่วนน้อยประกอบอาชีพรับจ้างในภาคการเกษตร (รับจ้างกรีดยาง) ร้อยละ 5.71

อาชีพเสริมของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.44 ไม่มีอาชีพเสริม รองลงมามีอาชีพเสริมคือรับจ้างในภาคการเกษตร ค่าขายและเกษตรกรร้อยละ 16.67 เท่ากัน และส่วนน้อยมีอาชีพเสริมคือรับจ้างนอกภาคการเกษตรร้อยละ 5.55

รายได้เฉลี่ยต่อปีของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 200,001-300,000 บาทร้อยละ 42.86 รองลงมามีรายได้ 100,001-200,000 บาทร้อยละ 22.86 และส่วนน้อยมีรายได้ 300,001-400,000 บาทและมากกว่า 600,000 บาทร้อยละ 2.86 เท่ากัน

รายจ่ายเฉลี่ยต่อปีของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีรายจ่าย 100,001-200,000 บาทร้อยละ 40 รองลงมามีรายจ่ายน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาทร้อยละ 34.29 และส่วนน้อยมีรายจ่ายมากกว่า 400,000 บาทร้อยละ 5.71

การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มร้อยละ 61.11 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีร้อยละ 13.89 และส่วนน้อยเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มแม่บ้าน ร้อยละ 2.78 เท่ากัน

การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลี

ผลการศึกษาพบว่า ทุกคนเคยได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลี โดยทุกคนรับรู้ข่าวสารจากสื่อบุคคล คือ แกนนำกลุ่มอนุรักษ์พุดันตุลี เพื่อนบ้าน สมาชิกในครอบครัว และการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์โดยตรง นอกจากนี้ยังเคยรับรู้ข่าวสารจากทางโทรทัศน์ที่เคยนำเสนอกิจกรรมการอนุรักษ์ของกลุ่มอนุรักษ์พุดันตุลี

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N=35)	ร้อยละ
จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	35	
เพศ		
- ชาย	24	68.57
- หญิง	11	31.43
อายุ		
- น้อยกว่า/เท่ากับ 25	1	2.86

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N=35)	ร้อยละ
- 26 – 35	6	17.14
- 36 – 45	21	60
- 46 – 55	3	8.57
- 56 – 65	2	5.71
- มากกว่า 60	2	5.71
ศาสนา		
- พุทธ	35	100
ระดับการศึกษา		
- ประถมศึกษา	17	48.57
- มัธยมศึกษาตอนต้น	5	14.29
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	14.29
- ปวช.	1	2.8
- ปวส.	2	5.7
-ปริญญาตรี	5	14.29
สถานภาพ		
- โสด	3	8.57
- สมรส	31	88.57
- หย่าร้าง	1	2.86
สถานภาพในครอบครัว		
- หัวหน้าครอบครัว	21	60
- ผู้อาศัย	14	40
สถานภาพในหมู่บ้าน (N=37)		
- แกนนำกลุ่มอนุรักษ์	4	18.81
- กรรมการหมู่บ้าน	10	27.03
- กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	4	10.81
- ที่ปรึกษาหมู่บ้าน	1	2.70
- ลูกบ้าน	18	48.65

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N=35)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
- 1 - 2 คน	4	11.43
- 3 - 4 คน	22	62.86
- 5 - 6 คน	8	22.86
- 7 - 8 คน	1	2.86
จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
- 1 - 2 คน	21	60
- 3 - 4 คน	11	31.43
- 5 - 6 คน	3	8.57
ภูมิลำเนาเดิม		
- คันทูลี	27	77.14
- พื้นที่อื่น	8	22.86
ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่		
- 1 - 10 ปี	2	5.71
- 11 - 20 ปี	6	17.14
- 21 - 30 ปี	3	8.57
- 31 - 40 ปี	15	42.86
- 41 - 50 ปี	5	14.29
- 51 - 60 ปี	1	2.86
- 61 - 70 ปี	1	2.86
- มากกว่า 70 ปี	2	5.71
พื้นที่ถือครอง		
- ไม่มีพื้นที่ถือครอง	1	2.86
- มีพื้นที่ถือครอง	34	97.14
จำนวนพื้นที่ถือครอง (N=34)		
- น้อยกว่า/เท่ากับ 20 ไร่	11	31.43
- 21 - 40 ไร่	19	54.29

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N=35)	ร้อยละ
- 41 – 60 ไร่	1	2.86
- 61 – 80 ไร่	1	2.86
- มากกว่า 80 ไร่	2	5.71
ลักษณะพื้นที่ถือครอง (N=37,931)		
- มีเอกสารสิทธิ	34 คน / 891 ไร่	91.89 / 95.70
- ไม่มีเอกสารสิทธิ	3 คน / 40 ไร่	8.1 / 4.30
ลักษณะกรรมสิทธิ์ (N=891)		
- น.ส.3	102 ไร่	11.45
- โฉนด	769 ไร่	86.31
- สปก.	20 ไร่	2.24
การใช้ประโยชน์ที่ดิน (N=41)		
- ทำสวน	34	82.93
- ที่อยู่อาศัย	7	17.07
อาชีพหลัก		
- เกษตรกร	29	82.86
- รับราชการ	4	11.43
- รับจ้างในภาคการเกษตร	2	5.71
อาชีพเสริม (N=36)		
- รับจ้างในภาคการเกษตร	6	16.67
- รับจ้างนอกภาคการเกษตร	2	5.55
- ค้าขาย	6	16.67
- เกษตรกร	6	16.67
- ไม่มีอาชีพเสริม	16	44.44
รายได้เฉลี่ยต่อปี / ครอบครัว		
- น้อยกว่า/เท่ากับ 100,000 บาท	4	11.43
- 100,001 – 200,000 บาท	8	22.86
- 200,001 – 300,000 บาท	15	42.86

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N=35)	ร้อยละ
- 300,001 – 400,000 บาท	1	2.86
- 400,001 – 500,000 บาท	3	8.57
- 500,001 – 600,000 บาท	3	8.57
- มากกว่า 600,000 บาท	1	2.86
รายจ่ายเฉลี่ยต่อปี / ครอบครัว		
- น้อยกว่า/เท่ากับ 100,000 บาท	12	34.29
- 100,001 – 200,000 บาท	14	40
- 200,001 – 300,000 บาท	7	20
- 300,001 – 400,000 บาท	0	0
- มากกว่า 400,000 บาท	2	5.71
การเป็นสมาชิกกลุ่ม (N=36)		
- กลุ่มอนุรักษ์พรุ	5	13.89
- กลุ่มอนุรักษ์ภูเขาคันธุลี	2	5.55
- กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	4	11.11
- กลุ่มออมทรัพย์	1	2.78
- กลุ่มผู้สูงอายุ	1	2.78
- กลุ่มแม่บ้าน	1	2.78
- ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	22	61.11

ส่วนที่ 2 ความเข้าใจในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่าพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเป็นป่าประเภทป่าพรุที่มีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปีและมีสถานะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ เป็นป่ากลางหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าพื้นที่ป่าอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง มีทรัพยากรที่หลากหลายทั้งพืชและสัตว์ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีความสำคัญต่อตนเอง คือ การเป็นแหล่งทรัพยากร ที่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้ทั้ง สัตว์ป่า พืช และน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้าน ทำให้มีน้ำใช้ในหมู่บ้านตลอดทั้งปีไม่ต้องเดือดร้อนเรื่องน้ำในหน้าแล้งเหมือนพื้นที่อื่นๆ มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม สภาพอากาศทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า นกและแมลงที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศด้วย นอกจากนี้

พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลียังเป็นป่าต้นแบบที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ ให้แก่เยาวชนและผู้ที่สนใจศึกษาเนื่องจากพื้นที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์หาดูได้ยากในพื้นที่อื่นๆ

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลี แสดงในตารางที่ 3 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การริเริ่มโครงการ / กิจกรรม

การร่วมศึกษาปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 91.43 เข้าร่วมเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเป็นผู้ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีทั้งทางตรงและทางอ้อมจึงมองเห็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ง่าย

การร่วมค้นหาสาเหตุ / วิธีการแก้ไขปัญหาล้อม

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับที่มากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.57 เข้าร่วมเนื่องจากเมื่อมองเห็นปัญหากลุ่มตัวอย่างจะมีการประชุมเพื่อหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดโดยการลงมติและยึดมติของที่ประชุมเป็นแนวทางในการดำเนินการ

การร่วมประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.29 เข้าร่วมโดยที่ผ่านมามีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาเป็นผู้ที่ช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนอย่างเต็มที่ทั้ง สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมชลประทาน กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ สำนักงานที่ดินอำเภอ และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทเข้ามาช่วยเหลือและมีการประชุมกันมากที่สุด คือ กรมชลประทาน สำนักงานที่ดินอำเภอและส่วนป่าชุมชน กรมป่าไม้ โดยการประชุมแต่ละครั้งจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงปัญหาในพื้นที่และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่เป็นส่วนใหญ่

การร่วมเป็นกรรมการดำเนินงาน / ที่ปรึกษาในกิจกรรมการอนุรักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.57 ไม่ได้เข้าร่วมเป็นกรรมการ มีเพียงร้อยละ 11.43 เท่านั้นที่เข้าร่วมเป็นกรรมการดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลี

2. การวางแผน

การร่วมเสนอความเห็นในการจัดการ

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุดทั้งหมดร้อยละ 100 เข้าร่วมโดยกลุ่มตัวอย่าง จะมีการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมเพื่อหามติและวางแผนการดำเนินงานต่อไป

การร่วมวางแผนดำเนินงานอนุรักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.57 เข้าร่วมโดยกลุ่มตัวอย่างจะมีการวางแผนอนุรักษ์เฉพาะปัญหา คือเมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นจะมีการวางแผนร่วมกันว่าควรจะทำอย่างไรเพื่อแก้ไขปัญหาให้หมดไปเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันธุ์ให้มีความเสถียรภาพต่อไป

การร่วมวางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.29 เข้าร่วมซึ่งกิจกรรมนี้ได้มีการร่วมตกลงกันเมื่อหลายปีที่ผ่านมา ในปัจจุบันชาวบ้านจะรู้ขอบเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและรู้ว่าใครเป็นผู้ใช้ทรัพยากรใดในพื้นที่ป่าพุดันธุ์โดยไม่มีการแย่งทรัพยากรกัน เนื่องจากเกิดจากการตกลงร่วมกันของที่ประชุมและทุกคนเห็นด้วย

3. การปฏิบัติตามแผน

การร่วมรับหน้าที่ในการดูแลพื้นที่ป่า

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ทั้งหมดร้อยละ 100 เข้าร่วมเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการดูแลพื้นที่ป่าเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องช่วยเหลือกัน เป็นเหตุเป็นตาเห็นใครจะเข้ามาบุกรุกทำลายป่าก็จะต้องช่วยกันเตือน ถ้าเห็นไฟไหม้ป่าก็ต้องช่วยกันดับไม่ใช่ว่าเป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง

การร่วมออกเงิน อุปกรณ์ต่างๆ ในกิจกรรมการอนุรักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.29 เข้าร่วมซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะช่วยกันออกอุปกรณ์มากกว่าเงิน เช่น หากมีกิจกรรมใดบางบ้านจะช่วยนำอาหารมาเลี้ยงคนที่ทำงาน คนที่มาช่วยทำงานก็จะมีคนนำอุปกรณ์จากบ้านมาเองทั้งนี้เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการทำงาน

การร่วมประชุมในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามแผนการอนุรักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.14 เข้าร่วมโดยการประชุมจะประชุมตามความจำเป็น ไม่ได้มีกำหนดที่แน่นอนว่าจะต้องมีการประชุมกันในวันใด

การร่วมออกแรงในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 82.86 เข้าร่วมโดยที่ผ่านมามีกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วม เช่น การร่วมขุดคูเพื่อนำน้ำจากคลองส่งน้ำของโครงการเร่งรัดพัฒนาชุมชนเข้ามาไว้ในพยุเพื่อช่วยลดปัญหาไฟไหม้ป่า การสร้างทางเดินภายในพื้นที่ป่าพยุ โดยนำหมอนรถไฟที่การรถไฟแห่งประเทศไทยไม่ใช้และแผ่นคอนกรีตที่ซื้อจากเงินของชาวบ้านเข้ามาวางเป็นแนวให้สามารถเดินศึกษาธรรมชาติป่าพยุได้สะดวกมากขึ้น ทำให้ผู้ที่เข้าไปศึกษาพื้นที่ป่าได้สัมผัสกับป่าอย่างใกล้ชิด

การร่วมมรดงค์ / ประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์ป่า

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.14 เข้าร่วมซึ่งการรณรงค์จะเป็นในลักษณะการบอกกล่าวต่อกันไปแ่คนในบ้านและคนที่รู้จักกันในกลุ่มชุมชนให้ช่วยกันอนุรักษ์และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของพื้นที่ป่า รวมถึงการบอกกล่าวเกี่ยวกับการนัดประชุมให้ผู้ที่สนใจและอยากมีส่วนร่วมได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมด้วยเนื่องจากการนัดประชุมของกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพยุคั้นรู้สึกจะมีการนัดที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความรุนแรงของปัญหาและความคืบหน้าในกิจกรรมต่างๆ

4. การใช้ประโยชน์

การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 85.71 เข้าร่วมโดยมีการใช้ประโยชน์ทางอ้อมมากกว่าทางตรงคือชาวบ้านจะมีการขุดบ่อไว้บริเวณใกล้กับป่าพยุให้นำน้ำจากในพยุซึมเข้ามาในบ่อเพื่อลดค่าความเป็นกรดและเป็นกรรองน้ำโดยอาศัยธรรมชาติหลังจากนั้นจะใช้เครื่องสูบน้ำสูบเพื่อนำน้ำไปใช้รดในสวนไม้ผลที่ชาวบ้านปลูกไว้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้น้ำจากพยุจะมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี

การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพรรณพืช

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก ส่วนใหญ่ร้อยละ 68.57 เข้าร่วมโดยการ ใช้ประโยชน์พรรณพืชจะเป็นการใช้ประโยชน์ที่ไม่ใช่เนื้อไม้ ซึ่งส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ได้แก่ ส้มหลุมพี และเก็บเห็ดชนิดต่างๆที่ขึ้นในพื้นที่ป่าพยุตามฤดู เช่น ในฤดูแล้งจะเก็บเห็ดเสม็ด ส่วนฤดูฝนจะเก็บเห็ดสีก เห็ดขาว เห็ดหูลิง เห็ดไข่เปิดไข่ไก่และเห็ดถอบ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้บริโภคภายในครอบครัวและหากนำไปขายจะสามารถขายได้กิโลกรัมละประมาณ 60 บาท - 100 บาท ขึ้นอยู่กับปริมาณและชนิดเห็ดในช่วงนั้น

การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพรรณปลา / สัตว์น้ำ

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.71 เข้าร่วมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการจับเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนมากกว่าการนำไปขายเป็นอาชีพ ช่วงที่สามารถจับได้มากที่สุดคือช่วงต้นฤดูฝน (เดือนเมษายน - มิถุนายน) ซึ่งเป็นช่วงที่น้ำในพรุเพิ่มมากขึ้น ปลาที่มากจำนวนมากที่สุดคือ ปลาช่อนและปลาดุกลำพัน โดยชาวบ้านจะใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นมาให้เหมาะกับขนาดของปลาและความสะดวกในการใช้จับปลาในพื้นที่ป่าพรุ

การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่า

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.29 เข้าร่วมโดยส่วนใหญ่จะเป็นการตีผึ้งและจับตัวต่อที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มตัวอย่าง 1 ราย ที่เป็นผู้จับลิงกัง ซึ่งในชุมชนผู้ที่สามารถจับลิงกังได้มีเพียง 4 รายและมีกฎในการจับ คือในแต่ละปี จะจับได้ประมาณ 10 ตัว ลิงกังที่จับจะต้องเป็นลิงตัวผู้เท่านั้นเพื่อนำไปฝึกป้อนมะพร้าวและห้ามจับลิงในวัยเจริญพันธุ์เด็ดขาด ลิงกังที่จับได้หากนำไปขายโดยไม่ได้ฝึกจะขายได้ราคาประมาณตัวละ 3,000 - 4,000 บาทและหากนำมาฝึกก่อนขายจะได้ราคาประมาณตัวละ 10,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการฝึกก่อนที่จะขายเนื่องจากราคาค่อนข้างแตกต่างกันและชาวบ้านมีความรู้ในการฝึกลิงให้ป้อนมะพร้าวอยู่แล้วจึงไม่ได้เป็นการเสียเวลามากนัก

การร่วมใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 8.57 เข้าร่วม แสดงให้เห็นว่าชุมชนพยายามคงสภาพป่าพรุไว้โดยการใช้ประโยชน์หรือรบกวนพื้นที่ให้น้อยที่สุดและใช้ประโยชน์จากพื้นที่โดยอ้อมมากกว่าโดยตรงเพราะส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่บริเวณรอบป่า ซึ่งชุมชนจะมีเอกสารที่เรียกว่า นพบ.5 เป็นเอกสารที่แสดงสิทธิ์ในพื้นที่นั้น ผู้ที่ถือครองสามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ได้เต็มที่แต่ไม่สามารถขายต่อแก่บุคคลอื่นได้ โดยจะใช้ในการปลูกไม้ผลเป็นส่วนใหญ่

5. การติดตามและประเมินผล

การร่วมติดตามการปฏิบัติงานและประเมินผลการอนุรักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 82.86 เข้าร่วมซึ่งกิจกรรมการประเมินผลการอนุรักษ์นี้จะทำเป็นประจำเมื่อมีการประชุมว่าการดำเนินงานที่ผ่านมา มีทิศทางเป็นอย่างไรกิจกรรมใดที่ทำสำเร็จและกิจกรรมใดที่ยังไม่สำเร็จเป็นเพราะอะไรเพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป

การร่วมควบคุมและดูแลการปฏิบัติงานอนุรักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เข้าร่วม โดยมีความเห็นว่ากิจกรรมการดูแลการอนุรักษ์เป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องช่วยกันเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและการอนุรักษ์ประสบความสำเร็จ

6. การร่วมกิจกรรมกับภายนอก

การร่วมดูงานในพื้นที่อื่นๆ

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย ร้อยละ 40 เข้าร่วม โดยผู้ที่เข้าร่วมดูงานส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมดูงานในพื้นที่ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุงเมื่อปี พ.ศ. 2545 ซึ่งจัดขึ้นโดยสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมร่วมมือกับมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างบางคนไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการดูงานนอกพื้นที่เนื่องจากเห็นว่าตนเองมีความรู้และรักป่าอยู่แล้วอยากให้คนอื่นได้มีโอกาสไปมากกว่าเพื่อจะได้มาช่วยกันอนุรักษ์ป่าของหมู่บ้านที่มีอยู่ในคงอยู่ต่อไป

การร่วมกิจกรรมที่หน่วยงาน / บุคคลภายนอกเข้ามาดูงานในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.57 เข้าร่วม เนื่องจากในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีจะมีผู้ที่สนใจเข้ามาดูงานเป็นจำนวนมากในแต่ละปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงมีโอกาสในการเข้าไปช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่เข้ามาเพราะเห็นว่าตนอยู่ในฐานะเจ้าบ้านที่จะต้องคอยต้อนรับผู้ที่มาเยือนเป็นอย่างดี โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทั้งในการต้อนรับ การเป็นวิทยากร เตรียมอาหาร การเป็นผู้นำชมพื้นที่ป่าแสดงวิธีการเรียกสัตว์ป่าในพื้นที่ และเป็นผู้คอยตอบปัญหาข้อสงสัยต่างๆของผู้ที่มาเยือน

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
	รวม	ไม่รวม	รวม	ไม่รวม
1. การริเริ่มโครงการ / กิจกรรม				
การร่วมประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	33	2	94.29	5.71
การร่วมศึกษาปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่	32	3	91.43	8.57
การร่วมค้นหาสาเหตุ / วิธีการแก้ไขปัญหาลสิ่งแวดล้อม	31	4	88.57	11.43

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
	รวม	ไม่รวม	รวม	ไม่รวม
การร่วมควบคุมและดูแลการปฏิบัติงาน อนุรักษ์	28	7	80	20
6. การร่วมกิจกรรมกับภายนอก				
การร่วมกิจกรรมที่หน่วยงาน / บุคคลภายนอกเข้ามาดูงานในพื้นที่	31	4	88.57	11.43
การร่วมดูงานในพื้นที่อื่นๆ	14	21	40	60

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมองเห็นปัญหาที่คล้ายกัน คือ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าของผู้นำชุมชนบางคนที่ไม่เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ป่า ซึ่งชาวบ้านเล่าว่าแต่เดิมก่อนที่ผู้นำหมู่บ้านคนนี้จะเข้ามาดำรงตำแหน่ง ป่าพรุไม่เคยมีปัญหาการบุกรุกมาก่อนเพราะชาวบ้านในพื้นที่จะเห็นความสำคัญและผูกพันกับป่ามาเป็นเวลานาน นอกจากผู้นำหมู่บ้านจะบุกรุกเองแล้วยังนำญาติของตนเองบุกรุกพื้นที่ป่าร่วมด้วยเพราะคิดว่าเป็นที่สาธารณะที่ไม่มีเจ้าของจึงอยากได้ที่ดินเป็นของตนเอง

สำหรับข้อเสนอแนะที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้จัดทำเรียงตามความต้องการ คือ

1. การจัดทำแนวเขตป่าพรุให้ชัดเจนเพื่อช่วยลดปัญหาการบุกรุกจากผู้ที่ไม่เห็นความสำคัญของพื้นที่ป่า
2. การเข้ามาช่วยดูแลอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าเพื่อคนที่คิดจะบุกรุกจะได้มีความเกรงกลัวบ้าง
3. การจัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ถูกบุกรุกเพื่อให้ป่ากลับมา มีความสมบูรณ์เหมือนเดิม
4. การจัดประชุมให้มากขึ้นให้ผู้บุกรุกเห็นว่ากลุ่มมีการทำงานที่จริงจังชาวบ้านจะได้กระตือรือร้นมากขึ้น
5. การจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่บุกรุกและผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในหมู่บ้านให้เห็นความสำคัญของพื้นที่ป่าคันธูรีเพื่อป้องกันการบุกรุกที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
	รวม	ไม่รวม	รวม	ไม่รวม
การร่วมเป็นกรรมการดำเนินงาน / ที่ปรึกษา ในกิจกรรมการอนุรักษ์พุดน้ำ	4	31	11.43	88.57
2. การวางแผน				
การร่วมเสนอความเห็นในการจัดการ	35	0	100	0
การร่วมวางแผนใช้ประโยชน์ทรัพยากรใน พื้นที่	33	2	94.29	5.71
การร่วมวางแผนการดำเนินงานอนุรักษ์	31	4	88.57	11.43
3. การปฏิบัติตามแผน				
การร่วมรับหน้าที่ในการดูแลป่า	35	0	100	0
การร่วมประชุมในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ งานตามแผนการอนุรักษ์	34	1	97.14	2.86
การร่วมรณรงค์ / ประชาสัมพันธ์ในการ อนุรักษ์ป่า	34	1	97.14	2.86
การร่วมออกเงิน อุปกรณ์ในกิจกรรมการ อนุรักษ์	33	2	94.29	5.71
การร่วมออกแรงในกิจกรรมการอนุรักษ์	29	6	82.86	2.86
4. การใช้ประโยชน์				
การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ	30	5	85.71	14.29
การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่า	26	9	74.29	25.71
การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพรรณพืช	24	11	68.57	31.43
การร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพรรณ ปลา / สัตว์ป่า	23	12	65.72	34.28
การร่วมใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่ป่าพุด	3	32	8.57	91.43
5. การติดตามและประเมินผล				
การร่วมติดตามการปฏิบัติงานและประเมิน ผลการอนุรักษ์	29	6	82.86	17.14

วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้ามีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีพบว่า

1. เงื่อนไขในการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับเงื่อนไขของนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) และดุสิต เวชกิจและคณะ (2546) คือ ประชาชนมีอิทธิพลที่จะเข้าร่วม ประชาชนสามารถที่จะมีส่วนร่วม ประชาชนเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม ประชาชนได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายและประชาชนสามารถสื่อสารรู้เรื่องในกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างดี
2. ชุมชนมีการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ของเกษม จันทร์แก้ว (2530) ทั้ง 3 หลัก คือ หลักการใช้อย่างยั่งยืนโดยมีการวางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่างๆ ในพื้นที่อย่างเป็นระบบว่าใครจะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรชนิดใด ใช้ในเวลาใดและปริมาณเท่าใด หลักการฟื้นฟูสิ่งที่มีเสื่อมโทรมการปฏิบัติตามหลักการนี้ชุมชนมีการดำเนินการตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีโดยมีการปล่อยให้ป่าที่ถูกทำลายมีการฟื้นตัวตามธรรมชาติจนเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ในปัจจุบัน และหลักการสงวนไว้ซึ่งของหายาก ในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีปลาตุ๊กตาฟันและปลาชิวแถบเหลืองซึ่งเป็นทรัพยากรที่พบเฉพาะในพรุเท่านั้นชุมชนจะไม่จับปลาชิวแถบเหลืองเนื่องจากยังมีปริมาณไม่มากนักส่วนปลาทู๊กตาฟันในอดีตชุมชนเคยทำการอนุรักษ์ไม่ใช้ประโยชน์แต่ในปัจจุบันปลาทู๊กตาฟันมีปริมาณมากจึงสามารถนำมาใช้ประโยชน์บริโภคในครัวเรือนได้และชุมชนจะไม่จับปลาในฤดูวางไข่
3. ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ตามหลักทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ อังในสตีต วงศ์สุวรรณ (2529) สอดคล้องกับขั้นความต้องการทางด้านสรีรวิทยา ซึ่งการเข้าร่วมกลุ่มเนื่องมาจากชุมชนได้รับผลกระทบจากการทำลายป่าพรุซึ่งชุมชนเคยได้รับจากป่ามาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันกลับไม่ได้รับอีก เช่น สัตว์ป่า สัตว์น้ำและพืชต่างๆ การทำลายป่าพรุส่งผลให้ชุมชนขาดแคลนน้ำที่จะนำมาใช้ในการทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านส่งผลต่อรายได้ทำให้ไม่สามารถนำมาตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้อย่างเต็มที่จึงรวมตัวกันอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีให้คงอยู่ต่อไป
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนสอดคล้องกับทฤษฎีความคาดหวังของสตีต วงศ์สุวรรณ (2529) ที่กล่าวว่าบุคคลจะกระทำการใดขึ้นอยู่กับความคาดหวังว่ามีผลดีหรือผลเสียต่อเขาเพียงใด นั่นคือชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีได้รับผลกระทบจากการทำลายป่าและเห็นว่าการรวมตัวกันอนุรักษ์ป่าพรุจะทำให้ได้รับผลดีต่อชุมชนและตนเองในการดำเนินชีวิตมากกว่าผลเสียจึงร่วมกันอนุรักษ์และจัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีขึ้น
5. การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เนื่องจากโครงสร้างกลุ่มมีเฉพาะประธาน รองประธาน กรรมการเลขานุการและกรรมการกลุ่ม ซึ่งแตกต่างจากกลุ่ม

อื่นๆ คือ กลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดันตุลีไม่มีสมาชิกกลุ่ม ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่างๆชาวบ้านจะเข้าร่วมเนื่องจากเห็นความสำคัญของป่าพรุและมีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ป่าพรุให้คงอยู่ต่อไป

6. ข้อเสนอแนะของชุมชนในเรื่องการจัดทำแนวเขตพรุให้ชัดเจนสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของพิชัย เอกศิริพงษ์ (2544) ในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านหลวง ตำบลสระจะระเข้ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ (Conclusions and Recommendations)

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีเกิดขึ้นเนื่องจากการอพยพเข้ามาของคนนอกพื้นที่และเข้ามาจับจอง บุกรุกพื้นที่ป่าทำให้ชาวบ้านเริ่มได้รับผลกระทบจึงเล็งเห็นความสำคัญของป่าและจัดตั้งกลุ่มนี้ขึ้นมาโดยมีโครงสร้างประกอบด้วยประธานและกรรมการ วิธีการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ คือ ในการทำกิจกรรมจะอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนโดยไม่ยึดติดกับตำแหน่งซึ่งกลุ่มมีบทบาทในการอนุรักษ์พรุ คือ การเป็นแกนนำในการต่อต้านนายทุนที่เข้ามากว้านซื้อที่ดินในปี พ.ศ. 2533 เป็นแกนนำขุดคูน้ำเข้ามาเก็บในพรุเพื่อเป็นการป้องกันไฟป่าและการปลูกฝังจิตสำนึกแก่ชาวบ้านที่อาศัยรอบๆพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีให้เห็นความสำคัญของพื้นที่ป่า ซึ่งกิจกรรมที่กลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีได้จัดทำที่ผ่านมาได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรปลอดสารเคมี การดำเนินงานในพื้นที่อื่นๆ และการสร้างค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าพรุคันธุลี

สำหรับการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม คือ การริเริ่มโครงการ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การใช้ประโยชน์ การติดตามและประเมินผลและการร่วมกิจกรรมกับภายนอก ส่วนใหญ่เข้าร่วมในระดับที่ค่อนข้างมากเนื่องจากมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์มากกว่าร้อยละ 80 เป็นส่วนใหญ่

ผลการศึกษาพบว่าประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ดังนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 36-45 ปี ศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรส สถานภาพในครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัว สถานภาพในหมู่บ้านเป็นลูกบ้าน มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3-4 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนจำนวน 1-2 คน เป็นคนมีภูมิลำเนาเดิมในพื้นที่ตำบลคันธุลี ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ 31-40 ปี พื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง มีพื้นที่ถือครอง 20-40 ไร่ พื้นที่ถือครองมีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด ใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำสวน อาชีพหลักเป็นเกษตรกร ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม มีรายได้เฉลี่ยต่อปีประมาณ 200,001-300,000 บาท รายจ่ายเฉลี่ยต่อปีประมาณ 100,001-200,000 บาท และส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆในหมู่บ้าน

สำหรับการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี พบว่าส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเสนอความคิดเห็นในการจัดการและการรับหน้าที่ในการดูแลพื้นที่ป่ามากที่สุด คือ ร้อยละ 100 รองลงมาคือการประชุมในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามแผนการอนุรักษ์และการร่วมรณรงค์ / ประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 97.14 และการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุดคือ

การร่วมใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่ป่าพรุร้อยละ 8.57 แสดงว่าชุมชนมีการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีโดยการใช้ประโยชน์ทางอ้อมมากกว่าการใช้ที่ดินโดยตรง

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหาที่สำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี คือ การบุกรุกของนายทุนและผู้นำชุมชนบางคนที่ไม่เจตจำนงดีไม่มีความรักในพื้นที่ป่าและไม่เห็นความสำคัญของพื้นที่ป่า ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่สำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ได้แก่ การทำแนวเขตพรุให้ชัดเจน การเข้ามาดูแลอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ การจัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทน การจัดประชุมให้มากขึ้นและการจัดอบรมผู้ที่บุกรุกและผู้ที่ย้ายมาอยู่ใหม่ในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะเข้ามาดูแลโดยส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาสนับสนุน ช่วยแก้ไขปัญหาและจัดทำมาตรการลงโทษผู้ที่กระทำผิด ถึงแม้ในขณะนี้ ชุมชนจะสามารถดูแลได้แต่ในอนาคตหากผู้ที่มีอิทธิพลมากๆ เข้ามาชุมชนก็อาจจะไม่สามารถดูแลรักษาป่าให้อยู่ต่อไปได้
2. การทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มยังไม่มีการจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้อาจจะเกิดความสับสนในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้การจดบันทึกยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษาด้วย
3. ชุมชนควรจัดวางมาตรการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในการจัดการปัญหาการบุกรุกของทุกคนในชุมชนและคนจากภายนอกชุมชน

ข้อเสนอจากการดำเนินงานวิจัย

1. ถ้าวิธีการเก็บข้อมูลเป็นวิธีการสัมภาษณ์ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลของบุคคลที่จะสัมภาษณ์มาก่อนล่วงหน้าเพราะเมื่อมีการสัมภาษณ์จะสามารถถามได้ถูกต้อง จะทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นจริงมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาสภาพอากาศในพื้นที่ที่จะไปเก็บข้อมูลไว้ล่วงหน้า เมื่อถึงเวลาไปเก็บข้อมูลจะได้เตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ไปให้พร้อม
3. ควรมีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติของผู้นำชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

4. หากมีคนในพื้นที่เป็นผู้ที่คอยแนะนำและช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลจะทำให้การเก็บข้อมูลมีความสะดวกและง่ายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. 2537. การจำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

(เอกสารอัดสำเนา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2528. หลักและวิธีวิจัยทางการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรรณิกา ชมดี. 2524. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ :

ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัด

อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

เกษม จันทร์แก้ว. 2530. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การ

พัฒนาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัย

มหิดล.

กิตติยา บำบัดภัย. 2543. บทบาทประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ กรณีศึกษา :

หนองละเล็งเค็ง ตำบลดงเค็ง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์

ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร

กุนจันทร์ สิงห์สุ. 2535. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาสระ

เก็บน้ำอันเนื่องมาจากโครงการ กสช. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี. 2536. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา : ศึกษา

เฉพาะกรณี ตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์

ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

จันทโชติ ภูศิลป์. 2548. สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2548.

ดุสิต เวชกิจและคณะ. 2546. รายงานการวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ

ทรัพยากรป่าชุมชน : กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาวิทยาลัยสุโขทัย

ธรรมมาธิราช.

ทวีทอง พงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร :

ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

งานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัย

มหิดล.

- บุญมี รัตนะพันธุ์. 2543. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน :
ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ระดับ
ปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
- ปกรณีย์ ปรียากร. 2530. ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. 2532. วิถีชีวิตหมู่บ้านไทยทางออกและอนาคตอยู่ที่ไหน. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์หมู่บ้าน. อ้างถึงใน สุวรรณี คงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ระดับ
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
- พินดา วิมานรัตน์. 2543. การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ระดับ
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร
- พัทตรีวิภา ศรีสุข. 2546. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านนึ่งหวายออก
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
- พิชัย เอกศิริพงษ์. 2544. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาชุมชน
บ้านหลุง ตำบลสระจรเข้ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ระดับ
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร
- เพ็ญ สายขุนทด. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์การผลิตน้ำตาลมะพร้าว : ศึกษาเฉพาะ
กรณีอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การ
พัฒนาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัย
มหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รุ่งโรจน์ จุกมั่งคณ. 2546. "พื้นที่ชุ่มน้ำ : การอนุรักษ์และการจัดการ". สารคดี. 11(129) : 94-106.
- "แรมซาร์" 2548. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://www.onep.go.th/wetlands>

"วิจัยทำงาน" 2548. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก :

<http://www.wbc.msu.ac.th/ge/0299101/suphab/people-06.html/>

คันสนีย์ ชูแวง. 2536. "การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำกับการพัฒนาที่ยั่งยืน". วารสารนิเวศวิทยา. 20(2) : 18

ศุภณีย์ จัยน้ำ. 2542. ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญบริเวณแอ่งที่ราบ
เชียงใหม่-ลำพูน. เอกสารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถิต วงศ์สุวรรณ. 2529. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : เจริญรัตน์การพิมพ์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2327. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

สันต์ สมชีวิตา. 2540. ภาพรวมการดำเนินงานเพื่อการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในพื้นที่ประเทศไทย
ไทยในรายงานการสัมมนาเรื่องสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย 13-14
มกราคม 2540. กรุงเทพมหานคร.

สุมาลี พิตรากุล. 2532. นิเวศวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

สุริยา ยี่ขุน. 2534. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้ในระบบป่าชุมชน :
ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีละกอ อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์
ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร

สุรีย์ ตันทีศรีสุโรจน์. 2531. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้
เยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ระดับ
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

สุวรรณี ดงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้อง
ที่ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรุงเทพมหานคร

ไสภาน หมวดทอง. 2533. การเฝ้าระวังมลพิษแหล่งน้ำของเกษตรกรในตำบลบางแม่นาง
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2540. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า
ชายเลนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระทรวง
วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. 2543. รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทอินทีเกรตเต็ด โปรโมชัน เทคโนโลยี จำกัด.

- สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2545. ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ
พรุคันธุลี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทอินทิเกรเต็ด โปรโมชัน เทคโนโลยี จำกัด.
- หรรษา เรืองชัย. 2541. รายงานการศึกษาป่าชุมชนกรณีศึกษาป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี
อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวิทยาศาสตร์ชุมชนที่ 12,
สำนักงานป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี. (เอกสารอัดสำเนา)
- อภิชัย พันธเสน. 2539. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบทหน่วยที่ 1-7 นนทบุรี.
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอกชัย ไชแสง. 2535. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในท้องที่
อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล
กรุงเทพมหานคร
- อำนาจ อนันต์ชัย. 2531. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบทหน่วยที่ 1-7 นนทบุรี.
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. อ้างถึงใน
สุกัญญา มารศรี. 2543. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน :
ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 10 บ้านสามัคคี ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม
จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรุงเทพมหานคร
- Cohen, J. M. and N.T. Uphoff. 1990. Participation's Place in Rural Development :
Seeking Clarity Through Specificity. New York : Harper and Brothers. อ้างถึงใน
ดุสิต เวชกิจ. 2546. รายงานการวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
ทรัพยากรป่าชุมชน : กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.

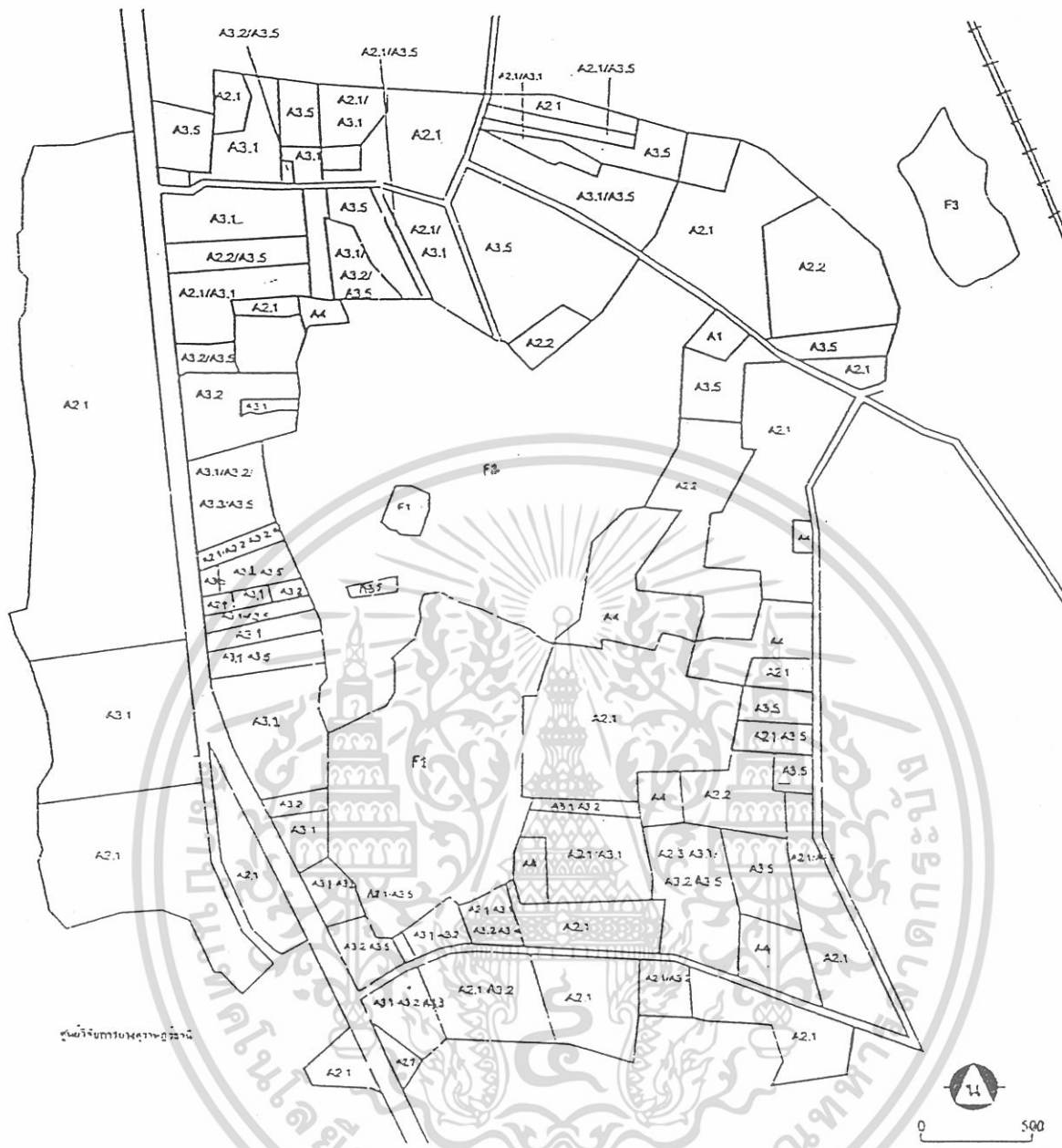
ภาคผนวก

ตารางที่ 1 รายชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ลำดับที่	ชื่อ -นามสกุล	อายุ (ปี)	ที่อยู่
1	นายจันทโชติ ภูศิศิลป์	60	95 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
2	นายอภิชาติ พวงทอง	36	50 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
3	นายศรณพวรรณ ปิ่นจอม	36	3 หมู่ 5 บ้านแหลมดิน ต.คันธุลี
4	นายธรรมนุญ นาคข้า	38	250 หมู่ 5 บ้านแหลมดิน ต.คันธุลี
5	นางอรุรัตน์ ทับเทียม	44	2 หมู่ 5 บ้านแหลมดิน ต.คันธุลี
6	นายกิตติพงษ์ เจริญวงศ์	32	30 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
7	นางสง่า ไม้จันทร์	37	66 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
8	นายนิพนธ์ ศรีสง่า	39	21 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
9	นายนิรัน สุรวงศาดี	30	17 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
10	น.ส.จินตนา พรหมศักดิ์	39	25 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
11	นายดุสิต ทองคง	41	84 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
12	นางสุภา พัชลาชลพันธ์	42	39 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
13	น.ส.อำภา แก้วมณี	23	189 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
14	นายไพศาล ปกติตา	45	28 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
15	น.ส.สุพร ละครแก้ว	38	18 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
16	นายสุพจน์ กาญพิช	31	16 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
17	นางเรณู สวัสดิรักษา	45	64 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
18	นายจำเริญ แซ่ตุ่น	30	27 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
19	นางอารีย์ ปลอดภัยินดา	37	198 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
20	นายยุวยศ ช่วยตน	36	137 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
21	นายประเมทย์ พิชิตชลพันธ์	39	130 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
22	นายนิคม ฤทธิกุล	48	180/1 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
23	นางวรรณิ ไพธิงาม	36	70 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
24	นายยอด ยงหลี	72	110 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี
25	นายดวงแข ชัยดิเรกฤทธิ์ [†]	42	189 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันธุลี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	อายุ (ปี)	ที่อยู่
26	นายภิรมย์ เงินสุข	48	69/2 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
27	นางละมัย แสงจันทร์	62	77 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
28	นายสุทัย ภูศิลป์	37	94 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
29	นายปกรณ์ เพ็ชรเรือง	40	8 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
30	นางนิภาวรรณ เวอร์เนอร์	34	35 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
31	นายสุวรรณ ปลอดจินดา	74	68 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
32	นายสุรินทร์ แก้วลาย	27	113 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
33	นายสมเกียรติ แก้วลาย	31	11 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
34	นายสมปอง ศรีสว่าง	37	121 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี
35	นายเลขา ลาตบุรณ์	46	96 หมู่ 7 บ้านเขาชวาลา ต.คันทลี

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินรอบพрудันตุล

หมายเหตุ	A พื้นที่เกษตรกรรม	A3 ไม้ผล	A4 พื้นที่ทิ้งร้าง
	A1 นาข้าว	A3.1 ทุเรียน	F ป่าไม้
	A2 ไม้ยืนต้น	A3.2 เงาะ	F1 ป่าพุ่มสมบูรณ์
	A2.1 ยาง	A3.3 มังคุด	F2 ป่าพุ่มบริเวณที่ต้องฟื้นฟู
	A2.2 ปาล์มน้ำมัน	A3.4 สละ	F3 ป่าเขาหินปูน
		A3.5 มะพร้าว	

ภาพที่ 2 บรรยายภาคขณะสัมภาษณ์

ภาพที่ 3 ที่ทำการศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าพุดค้นธุ์

ภาพที่ 4 สภาพน้ำจากพรุทก่อนการกรอง

ภาพที่ 5 สภาพน้ำจากพรุทที่ผ่านการกรองโดยธรรมชาติ

ภาพที่ 6 ทางเดินศึกษาธรรมชาติพุดันธุ์

ภาพที่ 7 แผ่นปูนที่ชาวบ้านนำเข้ามาสร้างทางเดินภายในพุดันธุ์

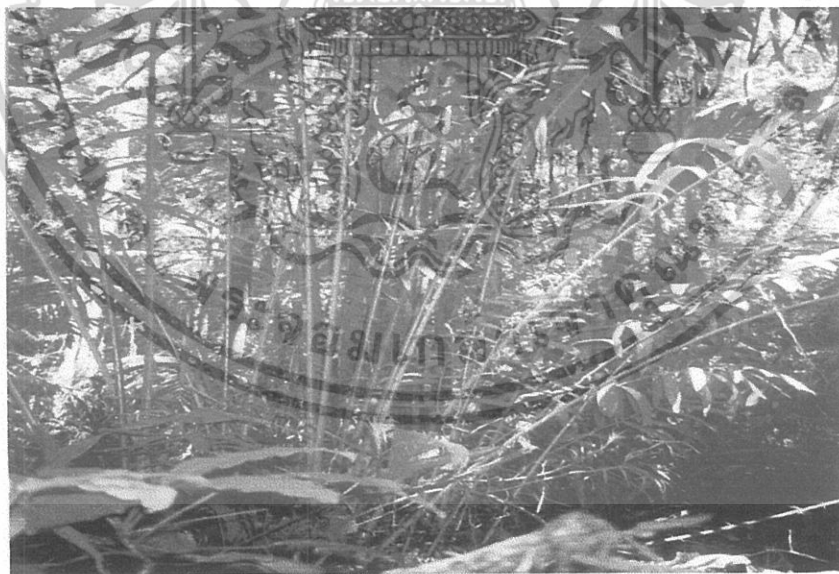
ภาพที่ 8 สภาพน้ำท่วมขังภายในพรุดันรุดี

ภาพที่ 9 สภาพรากพืชในบริเวณป่าพรุดันรุดี

ภาพที่ 10 พรรณพืชระดับชั้นล่างในป่าพรุคันธุลี

ภาพที่ 11 พรรณพืชระดับชั้นกลางในป่าพรุคันธุลี

ภาพที่ 12 พรรณพืชระดับชั้นบนในป่าพรุคันธุลี

ภาพที่ 13 สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าพรุคันธุลี

เลขที่ □□□

แบบสอบถามเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

กรณีศึกษาพุดันตุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชื่อ.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....

ตำบลคันตุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2548

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ใน () และเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. ปัจจุบันท่านอายุ..... ปี
3. ศาสนา () พุทธ () อิสลาม () คริสต์ () อื่นๆ ระบุ.....
4. ระดับการศึกษา.....
5. สถานภาพ () โสด () สมรส () หย่า/แยกกันอยู่ () ม้าย
6. สถานภาพในครอบครัว () หัวหน้าครอบครัว () สมาชิก ระบุ.....
7. สถานภาพในหมู่บ้าน.....
8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน..... คน
9. จำนวนแรงงานในครัวเรือน..... คน
10. ภูมิลำเนาเดิม () ตำบลคันตุลี () ย้ายมาจากที่อื่น ระบุ.....
11. ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่..... ปี
12. พื้นที่ถือครอง () มี จำนวน.....ไร่ () ไม่มี
13. ลักษณะการถือครอง () ของตนเอง (มีเอกสารสิทธิ์).....ไร่ () พื้นที่เช่า.....ไร่
() ไม่มีเอกสารสิทธิ์.....ไร่
14. ลักษณะกรรมสิทธิ์ () น.ส.3.....ไร่ () สก.....ไร่ () โฉนด.....ไร่
() นพบ5.....ไร่ () อื่นๆ ระบุ.....ไร่
15. การใช้ประโยชน์ที่ดิน () ทำสวน () ทำนา () ทำไร่ () ประมง
() ที่อาศัย () อื่นๆ ระบุ.....
16. อาชีพหลัก () เกษตรกร () รับจ้างในภาคการเกษตร () รับจ้างนอกภาคการเกษตร
() ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว () รับราชการ () อื่นๆ ระบุ.....

- 17. อาชีพเสริม () เกษตรกร () รับจ้างในภาคการเกษตร () รับจ้างนอกภาคการเกษตร
 () ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว () รับราชการ () อื่นๆ ระบุ.....
- 18. รายได้เฉลี่ย/เดือน..... บาท
- 19. รายจ่ายเฉลี่ย/เดือน..... บาท
- 20. การเป็นสมาชิกกลุ่ม () เป็น ระบุ..... () ไม่เป็น
- 21. ท่านรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธูลีจากที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () สื่อมวลชน ระบุ.....
 () สื่อบุคคล ระบุ.....
 () สื่ออื่นๆ ระบุ.....
 () ไม่เคยรับรู้ข่าวสาร

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความเข้าใจในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธูลี
คำชี้แจง จงเติมข้อความลงในช่องว่าง

- 1. ท่านคิดว่าป่าคันธูลีคือป่าประเภทอะไร

- 2. ท่านคิดว่าป่าคันธูลีแตกต่างจากป่าทั่วไปอย่างไร

- 3. ท่านคิดว่าป่าคันธูลีมีประโยชน์ต่อตัวท่านและระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมอย่างไร

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการแก้ปัญหาในการอนุรักษ์

พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ และเติมข้อความลงในช่องว่าง

ข้อความ	ร่วม	ไม่ร่วม	รายละเอียด / เหตุผล
1. การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม			
1.1 ท่านร่วมศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมในพื้นที่หรือไม่			
1.2 ท่านร่วมค้นหาสาเหตุ/วิธีการ แก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือไม่			
1.3 ท่านร่วมประชุมกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องหรือไม่			
1.4 ท่านร่วมเป็นกรรมการดำเนินงาน / ที่ปรึกษาในกิจกรรม การอนุรักษ์หรือไม่			
2. การวางแผน			
2.1 ท่านร่วมเสนอความคิดเห็นใน การจัดการหรือไม่			
2.2 ท่านร่วมวางแผนดำเนินงาน อนุรักษ์หรือไม่			
2.3 ท่านร่วมวางแผนการใช้ ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ หรือไม่			
3. การปฏิบัติตามแผน			
3.1 ท่านร่วมรับหน้าที่ในการดูแล พื้นที่ป่าหรือไม่			

ข้อความ	ร่วม	ไม่ร่วม	รายละเอียด / เหตุผล
3.2 ท่านร่วมออกเงิน อุปกรณ์ ต่างๆในกิจกรรมการอนุรักษ์ หรือไม่			
3.3 ท่านร่วมประชุมในเรื่องเกี่ยว กับการปฏิบัติงานตามแผน การอนุรักษ์หรือไม่			
3.4 ท่านร่วมออกแรงในการทำ กิจกรรมการอนุรักษ์หรือไม่			
3.5 ท่านร่วมรณรงค์ / ประชา- สัมพันธ์ในการอนุรักษ์ป่าหรือ ไม่			
4. การร่วมใช้ประโยชน์			
4.1 ท่านร่วมใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรน้ำหรือไม่			
4.2 ท่านร่วมใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรพรรณพืชหรือไม่			
4.3 ท่านร่วมใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรพรรณปลา / สัตว์ น้ำหรือไม่			
4.4 ท่านร่วมใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรสัตว์ป่าหรือไม่			
4.5 ท่านร่วมใช้ประโยชน์จากที่ ดินในพื้นที่หรือไม่			
5. การติดตามและประเมินผล			
5.1 ท่านร่วมติดตามการปฏิบัติ งานและประเมินผลการ อนุรักษ์หรือไม่			

ข้อความ	ร่วม	ไม่ร่วม	รายละเอียด / เหตุผล
5.2 ท่านร่วมควบคุมและดูแลการปฏิบัติงานอนุรักษ์หรือไม่			
6. การร่วมกิจกรรมกับภายนอก			
6.1 ท่านร่วมในการดูงานของพื้นที่อื่น ๆ หรือไม่			
6.2 ท่านร่วมกิจกรรมที่หน่วยงาน / บุคคลภายนอกเข้ามาดูงานในพื้นที่หรือไม่			

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
คำชี้แจง จงเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. การดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดินลูตีสี่ผ่านมา ท่านคิดว่ามีปัญหา หรืออุปสรรคอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพุดินลูตีสี่อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

เลขที่ □□□

เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ กรณีศึกษาพรุคันธุลี

อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....ตำบลคันธุลี

อำเภอ ท่าชนะ จังหวัด สุราษฎร์ธานี วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2548

1. แผนปฏิบัติการ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่วิกฤติพรุคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรายละเอียดอะไรบ้าง
2. กลุ่มอนุรักษ์พรุคันธุลีเกิดขึ้นได้อย่างไร
3. คณะกรรมการป่าชุมชนมีจำนวนเท่าไร ประกอบด้วยใครบ้าง
4. กลุ่มอนุรักษ์พรุคันธุลี / คณะกรรมการป่าชุมชนมีหน้าที่อะไรบ้าง
5. ผลงาน / กิจกรรมของกลุ่มที่เกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลีมีอะไรบ้าง
 - ผลงานที่ผ่านมา
 - กิจกรรมที่กำลังดำเนินงาน
 - กิจกรรมที่จะดำเนินงานในอนาคต
6. ป่าพรุคันธุลีมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ใดบ้าง มีการจัดทำเป็นแผนที่หรือไม่ พื้นที่เดิมก่อนการอนุรักษ์มีกี่ไร่และหลังจากมีการอนุรักษ์มีพื้นที่กี่ไร่ (พื้นที่ฟูเพิ่มมากขึ้น, มีการเวนคืนกี่ไร่, มีการบุกรุกพื้นที่เท่าไร, การใช้ประโยชน์ในพื้นที่, ระบบการกำหนดพื้นที่ดูแล)
7. กิจกรรมอนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุคันธุลีที่ชุมชนได้ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่วิกฤติพรุคันธุลีประกอบด้วยอะไรบ้าง
8. กิจกรรมอนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุคันธุลีที่ชุมชนได้ปฏิบัติตามการประชุมร่วมกันของชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง
9. กิจกรรมการสร้างเครือข่ายของกลุ่ม / ชุมชนมีอะไรบ้าง
10. ปัญหา / อุปสรรคในการดำเนินงานอนุรักษ์ และมีการแก้ไขอย่างไรบ้าง
11. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการอนุรักษ์